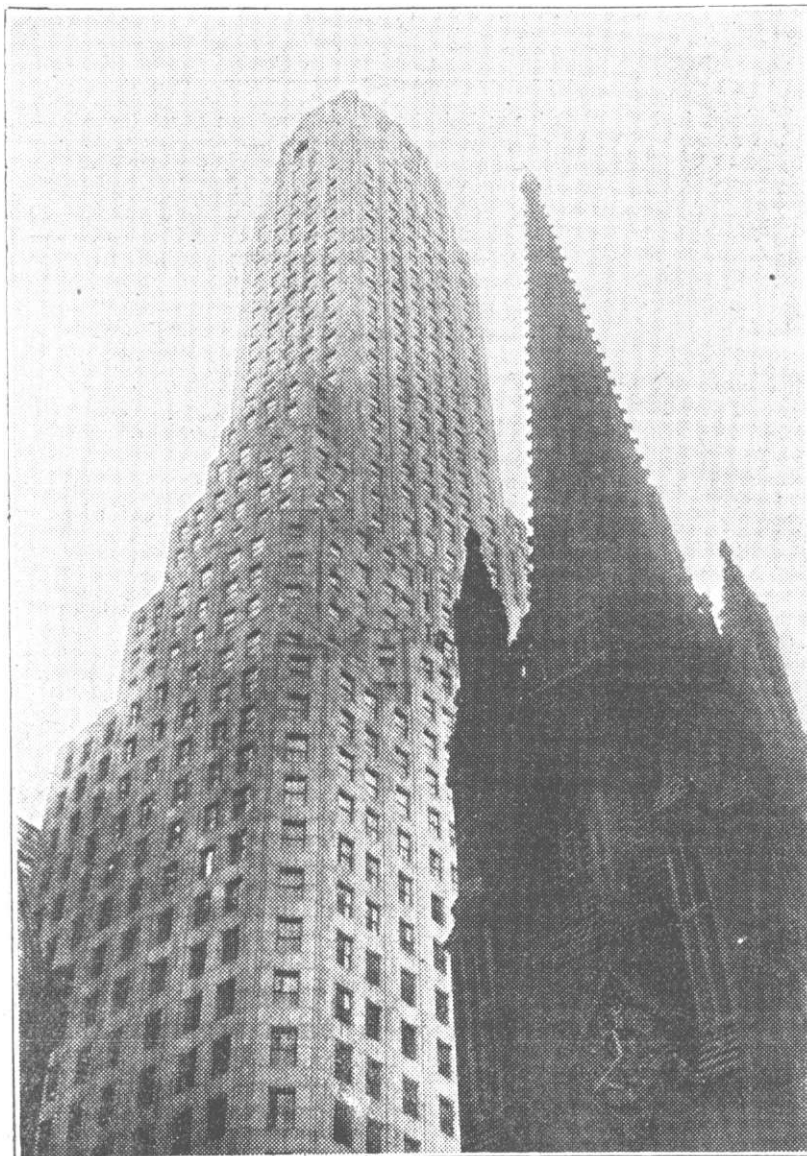

ZIVDEWE IN SVET

DONEBNICA IRVING POLEG CERKVE TRINITY V NEW YORKU,

1 9 L 9 U B L 0 A N A

Štev.

28. februarja.

Knjiga IL,

CVLJENJB IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—! mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi Ljubljani.

VSEBINA št. 9: H. Smrekar: Veliki post. — Problem pomlajevanja. — Doktor Vlad. Travner: Vampirji in vampirski procesi. — Barcelona. — Skrivnost ptičjega leta. — Velikanske elektrarne na veter. — Huni. — Japonska. — Dr. Iv. Lah: Na romunski Marni (nadaljevanje). — Stoletnica smrti prvega egiptologa. — Amerika, dežela skrajnosti. — Henrik Hertz, odkritelj električnih valov. — Znamke pripovedujejo. — Kačje sestre v Burmi. — Obisk v Sveti deželi. — šah. — Zastori za okna. — Ako še ne veš. — Karikatura. — Umetno vreme v hiši. Kakšen ne sme biti pravi smučar. — Humor.

Umetno vreme v hiši

Vreme po mili volji v hiši, toplo, mirzlo, vlažno, suho in vse to s pritiskom na gumb — kakšen pomen ima za življenje v zaprtih prostorih!

Naziranje, da zadostuje samo okno odpreti, če hočeš dobiti v sobo svež zrak, je že zastarelo. Zrak je čudovita snov in od njene sestave, temperature, vlažnosti, od njenega gibanja je odvisna delovna zmogljivost človeka. A normalni zrak JČin.cuje na človeka kvarno in povzroči lahko njegovo smrt. Tudi predmete, ki nas obda'ajo v naših prostorih, opremo, knjige, preproge i. t. d. lahko pokvari in celo uniči abnormalna sprememba v ozračju. Ozračje, zlasti v mestih, pa ni zaradi izdihavanja etruipenih plinov in klic, zaradi onesaženja z raznitni plini, eajami, prahom smradom po industriji in prometu nikoli čisto.

Zato je v vsaki moderni hiši, v vsakem modernem javnem prostoru potrebno umetno čiščenje in uravnavanje ozračnih prilik. Sani ventilator ne zadostuje, kakor ne zadostuje odpiranje in zapiranje iken, treba je posebnih naprav, v katerih se zrak očisti na poti skozi vodne prhe. To vodo hladijo in segrevajo po poljubnosti druge naprave in za zadostno množino vlage v zraku skrbijo spet posebni aparati. Šele tako očiščeni in predelani zrak eme po cevnem sistemu v prostore, kjer se zadržujejo ljudje in ti prostori so D~~o~~tem proti zunanjemu zračju in neprimerni vnanji temperaturi lahko henmetsko zaprti.

da je poraba kuriva večja, nego bi biLo potrebno.

Isto je z običajnimi ohlajevalnimi napravami, kakršne rabijo n. pr. v gledateščih. Razlika med vnanjo in notranjo temperaturo je prevelika, dostikrat je vnanji zrak 20 do 25 stop. hladnejši, čeprav bi razlika ne smela znašati več nego 15 ali bolje 10 stopinj.

Te nedostatke skuša odpraviti moderni način za uravnavanje umetnega, človeškemu zdravju in delu najprimernejšega in najbolj zaželenega »vremena« v zaprtih prostorih. Ta metoda skuša izkoristiti t-udi vsakovrstne druge moderne pridobitve, ki so s tem v zvezi, n. pr. glede slabljenja cestnega hrupa, glede umetnega obsevanja z ultravioletnimi žarki i. t. d. Zadevna raziskovanja in poskusorajja še niso zefclvučena, vsekakor pa bo bodoče človeatvo v tem pogledu v srečnejšem položaju nego je današnje.

KakSen ne sme biti pravi smučar?

Hudomušnež je sestavil nekaj značilnih zapovedi za smučarje. Ker se tudi pri nas že pojavljajo lažismučarji, ni odveč, če ponatisnemo zapovedi, ki veljajo seveda le zanje tn jih je treba trebiti.

Preziraj ljudi, si se baje tudi navdušujejo za sport. To zaradi tega, ker si šport

ZIVLJENJE IN SVET

ŠTEV. 9.

LJUBLJANA, 28. FEBRUARJA 1932.

KNJIGA 11.

H. Smrekar: Veliki post

Problem pomlajevanja

Poskusi pred 40 leti

Večkrat je 1889 je poročaj francoski učitelj in zdravnik Brown-Séquard o precej uspešnih poskusih, ki jih je izvedel na samem sebi, da bi zvišal svojo telesno in duševno moč. Vbrizgaval si je ekstrakt iz bikovskih spolnih žlez. Znanost je te njegove poskuse sprejela z veliko rezervno, ker je menila upravičeno, da telesno propadanje, staranje ne more biti dano samo v seksualni sferi, temveč je posledica nazadovanja cele vrste organov in njihovega delovanja. Še pred kratkim je higienik Rudner označil po temeljitem raziskovanju smrt kot »pojav izrabe«, telesne stanice se namreč s svojim delom sčasoma izrabijo kakor vsaka snovna stvar.

Nauk o notranji sekreciji

Vendar so raziskovanja v zadnjih desetletjih pokazala, da je bil tudi Brown-Séquard na pravi poti. Danes vemo, da je od stanja spolnih žlez v znatnem obsegu odvisno celotno telesno stanje in tudi izmenjava snovi. Kakor se doba največje moči otvori v pubertetni dobi z mogočnim podvigom seksualnih žlez, tako se začenja starostna doba z nazadovanjem delovne sposobnosti prav teh žlez. Baš tu so se začeli znameniti poskusi »očeta pomlajevanja«, dunajskega profesorja Steinacha, ki je prvotno, po uspešnih poskusih z živalmi, skušal pomlajevati tudi ljudi s presajevanjem spolnih

Prof. STEINACH

Prof. VORONOV

žlez. Toda prvič ni nikoli toliko mladih človeških žlez na razpolago, da bi mogli pomladiti vse stare ljudi, drugič je človeški organizem za takšne operativne posežke neprimerno zamotanejši nego živalsko telo.

Učinek seksualnega hormona

Zato je prof. Steinach začel svoje poskuse tako, da je poskusil zagotoviti boljše življenjske pogoje določenemu delu moške spolne žleze, ki ga je spoznal kot glavnega nosilca notranjega izločevanja in ga je zato imenoval pubertetno žlezo, s tem, da je podvezal semenovode. Uspeh je bil tudi tu pri živalih očiten, pri ljudeh pa premalo zadovoljiv. Pri ženskah je dosegel znatne uspehe z diatermijo, s čimer je hotel povzročiti krepkejši dotok krvi, kajti pri starajočih se ljudeh so žile ožje in nudijo krvnemu obtoku večji upor nego pri mladih in zrelih ljudeh. Ta pojav je po novjših ugotovitvah v zvezi z učinkom spolnega hormona.

Isto svrhu je zasledoval prof. Doppler s tem, da je jedkoval določen živec, ki oži v poštev prihajajoče krvne žile. Rabil je za ta namen fenol, ki se ga poslužujejo tudi pri drugačnih motnjah no-

tranjega izločevanja (n. pr. pri sladkorni bolezni). A po Dopplerjevi metodi traja pomlajevalni učinek le toliko časa, dokler si živec ne opomore od poškodovanja s fenolom.-

Uspehi dr. Voronova

Velik pomen pripisujejo metodi znamenitega pomlajevalca Voronova, ki presaja opičje spolne žleze, v celoti ali delno, v moški organizem. Na zapadu veliko dajo na to metodo pariškega zdravnika in vedo veliko povedati o njegovih uspehih, nemška znanost ji pa precej nasprotuje in trdi, da ima le kratkotrajen uspeh, ki ji sledi nato tem hitrejši propadanje. Nemški učenjaki se pri tem naslanjajo na svoje poskuse po metodi dr. Voronova — ta pa pravi spet, da je bila le operativna tehnika nemških preizkuševalcev nezadostna.

Druge metode

Bolgarski zdravnik dr. Tranjen je pred leti izrazil misel, da bi kri in zlasti krvni serum mladih ljudi utegnil imeti kakšen krepilni učinek na ostareli organizem.

To misel je pred kratkim izvedel neki italijanski zdravnik in izdelal serum, s katerim je imel baje mnogo uspeha. Točnejšega o tem javnost ne vq.

Tudi z direktnim prenosom krvi so poskušali rešiti davno človeško sanjo po pomlajevalnih sredstvih in pripisujejo uspehe, ki so jih s tem že dosegli, učinku v prenešeni krvi primešanih hormonov. Posebno važen bi bil v tem pogledu hormon možganskega podaljška, ki ga nadreajo celo hormonu spolne žleze. Ta hormon pridelujejo danes že v kemično čisti obliki — kakor v ostalem tudi hormon moške in ženske spolne žleze — in ni dvoma, da bo imel nekoč še prav veliko vlogo v pomlajevalni praksi. Neki dunajski zdravnik je pred kratkim skušal doseči večje izločevanje tega hormona z obsevanjem možganskega podaljška z Roentgenovimi žarki. Podrobnejše vesti še manjkajo. Vsekakor pa znanost z vso silo rešuje problem pomlajevanja in si je v razmeroma kratkem času poleg lepih uspehov priborila že celo vrsto metod ki obljublajo še večje in trajnejše uspehe v bližnji bodočnosti.

Dr. Vlad. Travner

Vampirji in vampirski procesi

Posmrtno življenje v ljudski domišljiji

...era, da nadaljuje duša, ko se je ločila od človeškega telesa, samostojno skrivnostno življenje, je lastna vsemu človeštvu. Poedinci ali skupine, ki menijo, da je s telesno smrtjo končano vse, so redke izjeme, ki skoraj ne pridejo v poštev.¹⁾

To je povsem umevno. Misel, da človek gasne s poslednjim vzdihom tudi naš duša, »jaz«, nasprotuje ljubezni do sebe in do drugih, do svojcev in našemu hrepenenju po popolni pravici in stalni sreči, ki jih ne moremo najti na zemlji. Predstava, da človek po smrti ne gre nikamor, je na onkraj groba absolutni in večni »nič« in »nič« nam zdi nemogoča; saj se že pojma »nič« (pozitivno) in »nič« (negativno) medsebojno izključujeta. Zato so verodostojni predniki pred našimi dnevi že naši predniki pred nešteti tisočletji in zato je neumrjčenost glavni bistveni nauk vseh religij. Prerokstva in skoraj vseh modroslovnih sistemov.²⁾ Mogočne piramide, sijajni spomeniki, spomeniki na gomilah, amuleti, novci, obleka, orožje, hrana, živali, orodja, užnji in žene, ki so jih polagali razni narodi svojim dragim v njihovo zadnje ivališče, pogrebne svečanosti ter stalni obredi in daritve v spomin in čast umrlih,³⁾ dela umetnikov, ki slikajo zanosom našo usodo po smrti, krasoto nebes in strahoto pekla, na tudi neštete

Uporabljeni viri: Van Swieten: Vampyrismus. Augsburg 1768; Wiesthaler: Volkolak in vampir. Lj. Zvon 1883; Kelemina: Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva. Celje 1930; Pajek: črtice iz duš. življenja. Lj. 1930; Slovencev; številni članki iz raznih revij, časopisov itd.

¹⁾ Tudi samomorilci ne zanikajo v splošnem onostranskega življenja, temveč se hočejo rešiti s svojim obupnim činom le bridkosti in prevar tega sveta.

²⁾ Tudi nirvana budistov ni — kakor se nekateri mislijo — »nič«. Njeno bistvo izraža jasno naslednji indski izrek:

Usode neizpremenljivi zakon je: kar je in bo preiti mora vse. Cemu vdajamo tako radosti življenja se, ki ustvarja le bridkosti, ko vedno novo nam rodi trpljenje po biti in imf hrepenenje? A ko nam želja ta Iz srca zgine, rodi se sreča, ki nikdar ne mine.

DR. VLAD. TRAVNER

bajke in vraže preprostega ljudstva o duhovih in pošastih dokazujejo trdno prepričanje človeškega rodu, da je umrljivo le naše telo in da živi naš duh tudi onkraj groba. Različni so le nazori, kakšno je to življenje. Verske in etične ideje raznih krajev in časov, narodni značaj, podnebje, gospodarske in kulturne razmere i. dr. so ustvarili razne slike o naši posmrtni usodi. Skoraj vedno in povsod pa verujejo ljudje, da ohrani duša tudi po smrti stike z materialnim svetom, pred vsem s telesom, s katerim je bila nekoč združena in z okolico, v kateri je živel pokojnik na zemlji.-

To prepričanje je tako občečloveško in trdno, da ga ni omajalo niti krščanstvo kljub Zveličarjevemu nauku, da obstojita dva popolnoma ločena sveta: duhovni in meseni.⁴⁾ Svetniki so naši priprošnjiki in zaščitniki tudi v telesnih potrebah, delajo čudeže (n. pr. ozdravljajo bolnike) posebno v navzočnosti svojih telesnih ostankov, se prikazujejo v vidnih oblikah itd. V zvezi smo z dušami v vseh. Pa tudi pogubljeni niso zgubili

pokoro za svoje grehe na zemlji in ker morejo kvarno vplivati na nas kot zavezniki hudobnega duha. Vsi umrli pa bodo vstali nekoč iz grobov in postali tako zopet, ljudje, četudi drugačni kakor nekdanj.

Še ožja je posmrtna zveza med duhom in snovjo v predstavah drugih, pred vsem primitivnih verstev. Duša je po naziranju preprostega človeka nekaj materielnega in ima iste potrebe kakor telo, torej del telesa ali vsaj telo v telesu. Zato se je zdela smrt pračloveku nenaravna. Smatral jo je za delo zlih duhov ali čarovnikov. Š to predstavo so v zvezi predznaki smrti, ki sličijo čarovnijam kakor trkanje, klici skovirja, vrana in drugih mrtvaških ptičev, prikazni duhov (belih žen) itd. Ti motivi so splošno znani in v književnosti nešteto krat obdelani.

Najbolj razširjeno je mnenje, da je duša zračno telo t. j. dih ali sapa, zaradi česar imata tudi »duša« in »dih« v mnogih jezikih »isto« deblo. Duša zapusti telo skozi usta v raznih oblikah, včasih nevidno, včasih vidno n. pr. kot oblaček, metulj ali kača.⁵⁾ Ta vera se je ohranila do današnjih dni v običaju, da odpro okno sobe, kjer jo pokojni umrl, da »duša ven zleti«. Nato tava duh do pogreba v bližini hiše (posebno po drevju), kjer vse vidi in sliši. Zato se ne sme motiti mrliča s prevelikim jokom in žalovanjem. Ko pa je našlo telo svoj zadnji počitek, odplava ali odide duša v podzemlje (hades, šool). Tam jo prepelje brodnik (Charon) v čolnu preko jezera ali reke mrtvih (Styx).

Pri nordskih narodih je bila razširjena vera, da gredo duše na stekleno goro. Nato se vrši običajno sodba pred vsevednimi sodniki. Če je bil umrlj pravičen in če so izpolnjeni vsi ostali pogoji glede pogreba, daritev itd., pride v deželo blaženih (otok blaženih, eden, elizij, Walhalla, nav, raj i. dr.), ki je navadno na zapadu, kamor hodi sonce k počitku, včasih tudi v nadzemskih višavah. Tu nadaljujejo pokojni kot senca pod milim žezlom kralja mrtvih življenje, ki so ga bili vajeni na zemlji. Običajno jih morejo pozvati na ta svet samo zagovorniki mrtvih s posebnimi obredi, (krvavimi) daritvami in skrivnostnimi besedami (nekromantija). V takih primerih dajejo mrtvi živim na-

določenih dnevih prihajajo na zemljo tudi iz lastnega nagiba, obiskujejo svoje grobove in nekdanja bivališča ter štitiijo svojce (penates, lares familiares). Zato so jim izkazovali že najstariji narodi božjo čaast zlasti, če so se odlikovali v življenju po junaških činih (heroji). Posebno razširjen je bil. ta kult pri Rimljanih. Zato čitamo na rimskih grobnih spomenikih cesto posvetilo »Diis manibus«. Razen tega so jim postavili v hiši (lararium) altarje in sohe iz lesa, marmorja ali bronca (ki so jih okrasili vsako leto 1. maja) in jim prinašali dnevno darove s tem, da so zlihi na tla par kapljic pijače in natrosili nekaj hrane (libatio).⁶⁾ Znano je tudi, kako visoko spoštujejo pokojne prednike vzhodni narodi, posebno Kitajci in Japonci (Shinto).

Vsa drugačna je usoda hudobnih in tistih, ki so zapustili svet predčasno ali nasilno, ne da bi izpolnili svoje dolžnosti ali življenjske naloge ali če niso bili deležni časti pogreba. Ti trpe na onem svetu večno ali časno nepopisno gorje, ne najdejo miru in hrepene po nekdanjem življenju. To so pošast«, ki prihajajo nazaj⁷⁾ in strašijo ljudi deloma doma, deloma na prostem[^] posebno na samotnih križiščih. Večkrat so nevidni (strahovi) in povzročajo nenavaden ropot (škrpajo, cvilijo, žvižgajo, kriče, mečejo predmete), napadajo ljudi, jih praskajo in celo raztrgajo. Taki duhovi so bili n. pr. rimski lemuri in larve. Drugi se prikazujejo v postavah, kakor so jih imeli v življenju, navadno obdani s čudnim (mesečnim) svitom. Sem spadajo »svečnjaki«, to so tisti, ki so prestavljali mejnike (prim. Aškerčev »Mejnik«), zakopali krivičen denar, izvršili umor (posebno detomorilke) ali samomor itd. Tako zvedo ljudje, kdo so in zakaj delajo pokoro: Večkrat se mrlič zbirajo v skupinah n. pr. na pokopališčih, na križiščih itd., kjer se pogovarjajo. Splošno znane so pripovedke o mrtvaških procesijah. Ti strašni spre vodi se vrše navadno v noči med 11. in 12. uro na praznik Vseh svetnikov oz. Vernih duš. Neskončne vrste pokojnih se pomikajo iz pokopališč običajno v dolgih belih haljah in z gorečimi sveča-

⁵⁾ Tudi Slovenci v vinorodnih krajih da-

ALFRED RETHEL: Smrt kot daviteljica. (Prvi pojav kolere na maskaradnem plesu v Parizu)

mi v rokah cesto s fantastično izpačenimi obrazi ali brez glav tako zvani brezglavci, pod vodstvom matere mrtvih ali kakega pokojnega duhovnika v masnih oblačilih k samotni, čudno razsvetljeni cerkvi, kjer se vrši mrtvaška masa. Tako delajo pokoro tisti, ki so učili ali verovali zmotne verske nauke (prim. Prešernovo »Šmarno goro«). Tem sprevodom so sorodni nič manj fantastični mrtvaški plesi, kjer plešejo zastopniki Vseh stanov pod vodstvom godca-okostnjaka. Take predstave v nešteti variantah so bile posebno priljubljene v srednjem veku, ko je bilo vse hrepenenje in mišljenje osredotočeno v večnost.

Neizpolnjena obljuba zakona sili ženin ali nevesto, da obišče preživečega druga in ga odvede s seboj k večnemu počitku (prim. Goethejevo »Korintsko nevesto«, ki jo je posnel pesnik po Phlegonu Tralskem iz 2. stol. po Kr., Bürgerjevo oz. Prešernovo »Lenoro«,

Jenkovega »Knezovega zeta« itd.) Prav tako pogost in umetniško izredno učinkovit motiv je, da obiskuje mrtva mati, gnana od neizmerne ljubezni, ki ji ne da pokoja v grobu, ponoči svoje ubogo, zapuščeno dete v zibelki.

Tudi duše tistih, ki so ostali nepokopani, nimajo miru in tavajo v svoji nekdanji podobi ob bregovih podzemske reke ali na zemski površini proseč usmiljene ljudi, da jim izkažejo zadnjo čast. Zato je imel vsak Grk in Rimljan sveto dolžnost, da je vrgel na nepokopano truplo vsaj peščico zemlje, želeč pokojniku večni mir. — Večkrat se prikazujejo duše umrlih tudi v podobi lučk ali plamenčkov t. j. plinov, ki puhte iz močvirij in se vžigajo na zraku. Seim spadajo »škopnjeki« to so tavajoče duše nekrščenih otrok, ki prosijo usmiljenja.

Posebno razširjena je vera, da prihajajo duše pogubljenih, prerano umirlih ali nepokopanih na zemljo v raznLh

živalskih podobah. Tako razprostro n. pr. Samoanci, če je umrl kak domačin v tujini brez pogreba, prt in mislijo, da je prva žival (n. pr. kaka žuželka), ki se vsede nanj, duša pokojnika. Njej izkazujejo posebne časti. V to skupino pošasti spadajo Move (Mavje, Mavke, Morje, Navke, žive). To so nekrščeni umrli otroci, ki imajo podobo črnih ptičev v velikosti gosk z rjavimi očmi, močno upognjenim kljunom, dolgimi kosmatimi nogami in ostrimi kremplji. Letajo po zraku po »Zdravi Mariji« do polnoči ali ene, žvižgajo in prosijo pomoči. Če pa jih kdo zasmehuje, ga opraskajo ali mu razkopljejo oči. Ljubijo zvezde, ker jih spominjajo na prihodnjo srečo v nebesih. Če jih kdo (posebno mašnik) krsti, se spremene hipoma v golobe ali angele in zlete proti nebu. Movam podobni so »hurdourniki«, le da so mnogo hujši. Posebno rade se pojavljajo duše pogubljenih v podobi kač.⁸⁾

Vera v izpreminjanje duš v živali ima različne izvore, že od nekdaj so smatrali ljudje nekatero živali kakor bike (apis), konje, mačke, krokodile, krokraje itd. kot višja bitja in jim izkazovali božjo čast. Važnejši je nauk o preseljevanju duš, ki so ga oznanjevali že Orfiki, Pitagorejci in mnoge druge ločine in ki je razširjen še zdaj v Indiji. Po tem nauku ne prične človek življenja z rojstvom in ga tudi s smrtjo ne konča; kajti njegov duh prehaja iz bitja v bitje dokler se popolnoma ne očisti in postane vreden večne blaženosti. Tako pride z grehi omadeževana človeška duša tudi v živali kakor v črva, psa, kravo itd.

Pa ne samo po smrti, tudi v življenju postane človek lahko žival. V južni Aziji in v Afriki mislijo, da se morejo spremeniti ljudje v leve, tigre, leoparda in hijene. Grška čarovnica Kirko je spreminjala ljudi v živali. Tudi iz čarovniških procesov vemo, da so prevzele čarovnice često obliko zajcev, veveric, črnih mačk, psov itd. Najpomembnejša taka izprememba pa je volkodlak t. j. človek se spremeni v volka, ki napada in mori ljudi, posebno ponoči. Ta vera je prastara in znana skoraj vsem narodom, že stari Skiti so bili prepričani, da se spremene nekateri ljudje

8) Sorodne s temi pripovedkami so pripovedke o ukletih osebah. Ne spadajo pa v to skupino, ker ukleti vitezi, deklice itd. navadno niso dušo pokojnih.

vsako leto za par dni v **volke**. Grška mitologija pripoveduje, da je postal arkadijski kralj Lykaon volkodlak. O teh nestvorih (gr. lykanthropoe; lat. ver-cipellis) poročajo številni grški in rimski pisatelji in pesniki kakor Pavzanija, Plato, Apolodor, Ovid, Virgil, Propertius itd. Vera v volkodlake je bila razširjena pri Keltih, od katerih so jo prevzeli Francozi (loup-garon), pri Germanih (Werwolf), posebno pa pri Slovanih.

Obrambna «sredstva zoper pošasti in strahove, ki mučijo in vznemirjajo ljudi, so dokaj različna. Važen je že način pokopa. Zato so — posebno v kamni dobi — pokopavali mrliča v skrčenem stanju in jih povezali z vrvmi, da ne bi mogli zapustiti grobov. Drugi narodi kakor Egipčani so pokrivali obraze mrličev z maskami in polagali v grobove amulete. V Rimu so preganjali hišni očetje lemure in larve s posebnimi obredi in jim obljubljali darove, če puste hiše v miru. V srednjem in novem veku so uporabljali poleg verskih sredstev talismane, pentagrame, Sata-monove ključe in druge okultne znake.

(Dalje)

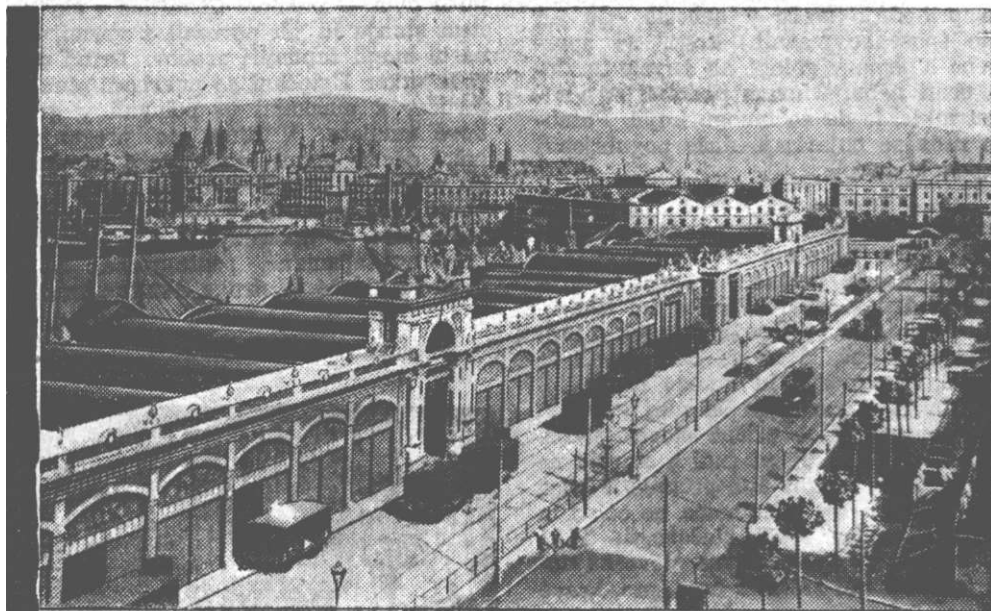

Jos. Lipp: NAGELJI (lesorez)

Barcelona

Lokomotive španskih železnic ne žvižgajo; njihove sirene kričijo z vso silo v pokrajino in strojevodja, ki nas je prepeljal od meje v Barcelono, je izrabil tisto popoldne sireno svojega stroja do skrajnosti. Nam pa se je zdelo čisto v redu, da smo brneli z noro naglico in z divjim kričem skozi deželo, ki je očitovale tako jasno svojo življenjsko silo in na katere koncu je moralo ležati mesto, ki je najkrepkejši izraz vsega polotoka.

je bilo že toliko točnih in netočnih primer. Zaradi ogromnih žerjavov in silnega udara kladiv v dokih, so ga primerjali že s Hamburgom; zaradi njegove krasne lege ob Montjuichu in Tibidadu so ga primerjali z Rio de Janeirom; Paseo Gracia oaraža širino in eleganco Pariza; prekomoderni zabaviščni park na Tibidadu je podoben dunajskemu Wurstlpratru; uličice in palače v starem mestu spominjajo na Genovo in Benetke. Elkan imenuje Barcelono v ervoji knjigi o Španiji »zvenečo

Pogled na BARCELONO

Ko smo privozili • Barcelono, je rosil droben dež z morske strani, svetloba žarometov je udarjala ob oknu in spet izginjala, v predmestjih so zagorele luči in potem na vrhovih gora. Nekki prekomornik je zatrobil našemu brzemu vlaku še glasnejši odgovor in potem nas je objela babilonska jezikovna zmešnjava Spancev in Kataloncev, Francozov, ki so tvegali skok čez mejo, Angležev, za katere je Barcelona vmesna postaja za njihovo priljubljeno Mallorco, in končno Nemcev, čijih kolonija v Barceloni šteje 12.000 duš.

Barcelona ne ostavi nobenega obiskovalca brez močnega vtisa. Posledica je ta, da odnašajo potovalci iz nje določene predsodke. O malokaterem mestu

trobento« • orkestru španskih mest. Wolfgang Weber poudarja v svoji lepi barcelonski slikanici ameriški tempo tega mesta. Prav! A vendar je vsa ta mnenja pobil že Cervantes s svojim vzklikom: »Mesto, edinstveno po svojem položaju in svoji lepoti!«

Edinstveno v Barceloni je pred vsem Rambla, široka cestna črta, ki jo je opisalo že toliko potovalcev, ki se pričinja ob Kolumbovem stebru v pristanišču in se konča na Katalonskem trgu, v mestnem osrčju. To je cesta, nič več, ali, še bolje, prometna žila, v kateri poljejo veselo razgibani ljudje kakor rdeča krvna telesca in prisilijo vsakega severnjaškega pusteža s seboj navzgor in navzdol, pa naj se še tak» brani. Na

Rambli — aH na Ramblah, kajti poedim odseki imajo različna imena — se odigrava vse javno življenje ogromnega mesta. Posebno mogočno je v večernih nrah po končanem delu okoli pete ali šeste in večerjo v'gostilnah, v katerih ne dobiš jedilnega lista pred osmo. V tem času valovi po široki cesti človeška množica, kakor da se je tu sešla vsa Barcelona. Časopisne stojnice in leteče knjigarne so nabuhle od novic; prodajalci, večernih izdaj rijejo kriče skozi gnečo; iz cvetličarn izvablja večerni veter še enkrat vso vonjavo južnih cvetlic; v ptičjih kletkah, ki so povsod na prodaj, se zbudi življenje sredozemskega ptičjega sveta; ž njim tekmujejo v petju, goslanju, pihanju in bobnanju potujoči godci na hodiščih; v kavarnah, ki so svoje mize in stole porinile daleč na cesto, ni ob tem času nobenega prostora več; demimonda se pojavi z blede napudranimi obrazi in kričeče pobarvanimi nohti. Električne železnice na obeh straneh srednje promenade se le počasi rinejo skozi množico. Hipoma zagorijo cestne svetilke in svetlobne reklame in življenje doseže svoj višek. V malih prodajalnah, ki so odprte do polnočne ure, največji promet; ob vhodu stranske ceste se je otvorila borza za poštna znamke; znanci se pozdravljajo glasno in z mnogimi okoliščinami; mlada dekleta koketirajo pod strogim nadzorstvom staršev; otroci se izgublajo z velikim krikom in se iztaknejo z isto toliko poljubov. Pri vsem tem pa ni trušč nikakor bistvena osnova tega južnjaško temperamentnega prometa. Veliko važnejše je zdravo, aktivno življenje, ki tiči v njem in ki išče izraza. Če se Katalonec izraža, se vrže ves v pozitivno, a ne tako, da bi prešel pri tem, celo po severnjaških pojmih, v pozo. Delo ali odmor — vedno je z vso svojo osebo v njem. (Iz tega sledi, da se cesto tudi v političnih zadevah preveč postavi, toda v poslovnih stvareh ima večinoma uspeh).

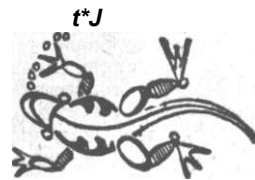
Če je Barcelona velesojem, tedaj je Rambla njegovo zrcalo, kajti vsa Barcelona je kakor Rambla polna moči, nebrzdana, zdrava in optimistična. Vojna leta, ki so jo obogatila, in diktatura, ki jo je iz političnih razlogov cesto podpirala, sta jo razvadila. Upati je, da ji politična nepremišljenost ne bo gospodarsko škodovala, kajti »gospodarstva« to mesto ne more pogrešati.

Če je Barcelona v svojem gospodarskem procvitu »evropska« ali »ameri-

Ska« aH »tipično katalonska«, kje je potem španski značaj v tem tričetrtmllljonskem mestu?

Pol dopoldneva sem iskal v zmešnjavi starega mesta katedralo. Ljudje, ki so brzeli po cestah, so me pošiljali zdaj sem zdaj tja, dokler nisem najel voza, ki me je pripeljal v nekoliko minutah do njenega portala. Moledujoči otroci so mi odprti vrata in v njih vdolbini je čepela sklonjena starka in prosjačila. Potem sem stal v popolni temi, ki se je zdela od omamljivega vonja po kadilu še bolj neprodinra. V eni izmed 26 stranskih kapel so brali mašo. Komaj sem se upal stopati po tej temi, dokler niso ujele moje obupno iščoče oči daljnega odsvita iz kapele Kristusa Lepantskega. Tu visi Kristov Uk, ki se je po legendi kot gaUonski kip na admiralski ladji dona Juana de Austria izognil krogli iz turškega topa in je odtlej malo usločen. Pred tem kipom so klečali ljudje z globoko pobožnostjo tistih časov, ko je bila krščanska cerkev španska in so hoteli Španci z mečem braniti božjo stvar. Na obeh straneh stoje ve, liki zveznji sveč, ki razširjajo žarečo svečanost. Neka ženska kleči v negibni zamaknjenosti, preprost možakar s čevlji iz ličja in odprto srnjco je ponižno upognil koleno pred Kristusom, debela matrona je prišla in vtaknila težko svečo, v kotu igrajo čisto pozabljeni otroci; njih sence švigajo preko stebrov in sten, a noben glas ne moti molitve, nobeno dekle se tu ne ozira radevedno za drugimi obiskovalci. Tako močna pobožnost in vroča vnema sta del španskega bistva.

Po hodniku, ki je pokrit s kamenitimi ploščami, sem prispel na dvorišče katedrale, kjer stoje magnolije in palme. Na ograji križnega hodnika sedijo možje in čitajo časnike. Malo dalje si daje nekdo čistiti čevlje. Otroci delajo hrup. In nad tem življenjem brezskrbne brezbržnosti stoji dobrotno sonce španskega neba, da nas zabolijo oči, ko stopamo iz temine španskih cerkvi.

Skrivnost ptičjega leta

" e dolgo se bavi znanost z vprašanjem, odkod imajo nekatere ptice in druge živali sposobnost, da iz neizmernih daljav vselej zanesljivo najdejo svoja rodna gnezdišča. Najzanimivejše je v tem pogledu proučevanje morskih lastovic, ki prebivajo na koralnih otokih Tortuge pred obalo Floride.

Že odkar opazujejo v Mehikanskem zalivu te ptice, vedno jih prihaja konec aprila velikanska jata na Biid Key (Ptičji otok),* enega izmed Tortuških otokov. Tu gnezdi in vale na pesku. Prve dni septembra pa, ko so se mladiči na poskusnih letih že dovolj izvežbali, se spet dvigne vsa jata in odleti na topli jug.

kril otočje, našel 170 velikih želv in zaradi tega imenoval otočje »Suhe Tortuge«. Suhe zato, ker na otokih ni nikjer sveže pitine vode, »tortuga« pa je španska beseda za želvo. Otoki, ki so kakor straže med Mehikanskim zalivom in Florido, sestojijo iz samih školjk in koral ter se o plimi komaj vidijo iz morja. Razen otoka Loggerhead, na katerem prebiva čuvaj svetilnika in kjer so laboratoriji washingtonskega Carnegijevega instituta, sor vsi otoki neoblijudeni. Otočje je zaradi tega prav pripravno za ptičjo kolonijo, zlasti še, ker so poleti tod le redkokdaj viharji .

Prostrane sipine, ki obdajajo otoke, kar mrgole vsakovrstnih rib. V jutranjem svitu zapuste ptice svoja gnezda in cdlete

Pred kakimi sto leti si je ogledal to ptičjo kolonijo znameniti ameriški prirodoslovec John James Audubon. Od tistih dob se je na otokju marsikaj spremenilo, samo ptic nobena sila še ni mogla odvrniti od tega gostoljubnega otoka.

Otočje so zgrabili oceanski tokovi in mu obrusili obale, tako da so danes otoki znatno manjši kakor nekoč. Orkani so ogladili njih koralne čeri, toda nobena sila ni zmanjšala ptičjega zaroda, navzlic temu, da so divji lovci in tatovi na debelo ropali ptičja jajčeca in jih prodajali v Havani in Key Westu, preden je ameriško poljedelsko ministrstvo vzelo otočje v zaščito. Nekatera leta je bilo toliko tatov, da po vsej verjetnosti niti en golič ni odletel s starimi na jug, ker so nepridipravi pokradli vsa jajčeca.

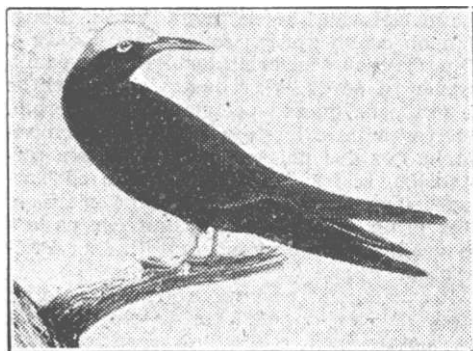
Toda niti negostoljoibnost narode niti okrutnost ljudi ni mogla krilatcem zagreniti vsakoletnega romanja v zatišje koralnih otokov

Skupina Tortuge sestoji iz osmerih otokov. Ponce de Léon je takrat, ko je od-

* cavo = španska beseda za otok.

na rop, če uzro večjo skupino rib, se spu-
ste kolikor moči **težno** k vodni gladini, in
ko pridejo ribe plitvo na površje, jih ne-
verjetno urno polove kar iz zraka. Mor-
skih lastovic še nikoli niso opazovali, da
bi se potapljale, ali da bi se katera spusti-
la na morje. Hrano si love kakor njihove
tovarišice na kopnem. Od zore do mraka
so na lovu, zakaj njihove potrebe so sila
velike. Ko se izvleče mladiči, mora vsaka
naloviti dnevno dvajset do trideset rib in
če pomislimo, da šteje vsaka kolonija na
tisoče ptic, potlej je res kar čudno, da je
na sipinah Želvjih otokov še zdaj taka obi-
lica hrane.

Z neutrudnim ribarenjem pa lastovice
ne koristijo zgolj sebi in mlademu zarodu,
marveč posredno tudi znanstvenikom Car-
negijevega instituta, ki raziskujejo, ka-
tere vrste rib žive v okoliškem vodovju.
Dr. W. H. Longley, ki nadzoruje vsa dela
tega znanstvenega zavoda, pošlje nekaj-
krat vsako sezono svoje sodelavce v ptič-
jo kolonijo, da pobere koščice in druge
ostanke od bogate mize lahkokrilk. Cela
vedra teh ostankov prihajajo v laborato-
rij, kjer se prebifajo in primerjajo, da se

črna lastovica

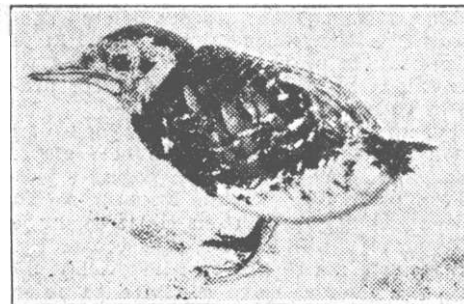
vidi, od katerih vrst rib izvirajo in če morda ta ali ona koščica ne pripada novi vrsti, ki jo znanost še ne pozna. Celo plavuti in luskinе dostikrat pomagajo pri tem napornem delu.

Obisk na Ptičjem otoku je velik užitek. Komaj stopi človek na breg, že ga zagrne oblak preplašenih lastovic, ki delajo nepopisen vrišč. Razburjenje je pa tudi upravičeno, zakaj, če narediš le korak, že pohodiš nekaj mladičev ali vsaj jajčec, ki so nagoeto razstlana po tleh. Na tisoče in tisoče jih leži v pesku, gnezda pa ni videti skoraj nobenega, ker na otokih ni pripravnega rastlinstva. Pravi čudež pa je, kako najdejo ptice v tej zmedi vsaka srvoja jajčeca in še bolj čudno, kako spoznajo med

tisoči izleženih goličev, ki gomaze okoli, vsaka svoj lastni naraščaj. Ta skrivnostni pojav proučujejo znanstveniki Carnegiejevega instituta že ieita in leta.

Ptice morajo imeti izredno oster čut za lokaliziranje. Da najdejo gnezdo, morajo vsekako natanko poznati njega lego. Toda čudno je, kako najdejo pravo mesto, če se je njega lega medtem, ko so bile na lovu, spreimena. In kako spoznajo siedtajič svoje mladiče? Ali se morda ravnajo po njih čivkanju in kretanju?

S ōuti, ki vodijo ptice, se je mnogo bavil član instituta dr. Watson, ki se je delj

Mladič rjave lastovice

časa zadrževal na otoku. Izmed številnih poskusov, ki jih je naredil, da razreši to uganko, naj omenim zlasti tri, ki posebno jasno kažejo sposobnosti ptic v teh stvarih.

NA »PTIČJEM OTOKU«

Pri prvem poskusu so ulovili ssvčeer Sest rjavih lastovic s sivobedo glavo, tako zvanih Mioddies« im jih zaznamovali vsako z drugačno barvo. Zjutraj so jih odpeljali z ladjo proti 66 milj oddaljenemu otoku Key West. Ob pol desetih so spustili prvi dve z razdalje 19 milj. Opoldne sita bili lastovici že na svojih gneadiah. Drugi dve so spustili iz oddaljenosti 45 milj ob četrt na tri popoldne in sta bili ob štirih že doma. Zadnji dve so spustili šele na otoku Key West oto pol sedmih zvečer. Ena se je vrnila na svoje gnezdo naslednji dan ob pol osmih zjutraj, druga pa šele ob petih popoldne. Kmalu potem, ko sta odleteli zadnji dive, je namreč nastal hud vihar, ki ju je zanesel iz prave smeri. Ves ta čas pa sta samca vztrajala na gnezdu brez hrane in vode.

Pri drugem poeku-su so ujeli v kletko tri rjave in dve črni lastovici z belo glavo, tako zване »sootieš«, ter jih poslali s parnikoim proti New Yorku. Izpustili so jih šele nekaj milj pred rtom Hatteras, ki je oddaljen 850 milj od Ptičjega otoka. Pet dni kasneje sta se obe črni lastovici vrnila na svoja gnezda, rjave lastovice pa so se izgubile. Le eden izmed opazovalcev je videl, da se je zaznamovana samica približala gnezdu, a jo je samec odipodil, ker si je bil meditem bržčas izbral že drugo družico. Verjetno je, da je tudi njene tovarišice doletela slična usoda.

Tretjič so odposlali dvanajst rjavih in dvanajst črnih lastovic v zagrñjenih kletkah z ladjo v Galveston, tako da ptice razen med krmljenjem niso mogle opazovati okolice, po kateri bi se lahko pozneje orientirale. Peti dan ponoči so spustili dve.

rjavi lastovici, ki se nista vrnila. Drugi dan ob osmih zjutraj so odletele nadaljnje štiri rjave in šest črnih lastovic, ob sedmih zvečer pa še dve rjavi lastovici. Od teh se je vrnilo na gnezda pet rjavih in pet črnih, dasi so morale leteti v izredno hudem viharju. Cez dva dni so v galvestonskem pristanišču, ki leži 855 milj zapadno od Tortuge, izpustili še poslednje štiri rjave in šest črnih lastovic, izmed katerih pa sta se vrnila le dve črni in ena rjava na Ptičji otok.

Pri zadnjem poskusu so morale leteti ptice deloma ob obali in je verjetno, da so postale plen večjih ptic roparic, zlasti ker so bile zaradi dolge vožnje v temi zelo utrujene.

Znanstveniki so naredili seveda mnogo več poskusov, iz katerih se vidi, da najdejo morske lastovice v ugodnih okoliščinah, zlasti če se dobro negujejo, domači otok še iz oddaljenosti tisoč milj. To je vsekako nekaj izrednega. Če pomislimo, da so živalce docela primitivne in se za taka potovanja ne vežbajo kakor golobje pismonoše, ter da si morajo razen tega iskati pot v skrajno neugodnem vremenu. Svetovni rekord goloba pismonoše je zdaj 1010 milj, pri čemer pa je treba pripomniti, da so tistega goloba dolgo časa vežbali na eni in isti progii.

Posikusi, ki so jih naredili z morskimi lastovicami še drugi znanstveniki, kažejo, da so te ptice po vsej priliki zelo občutljive za razne nevidne žarke in da utegne biti prav s temi v zvezi njih izvrstni čut za orientacijo. Toda, kakor rečeno, so to za zdaj samo domneve, ki jih bo potrdila ali ovrgla šele znanost bodočnosti.

Nevihla nad Goethejevim vrtom

Predsednik Hera-iot je nedavno predava! o duhovnih silah v Nemčiji. Med drugim je povedal: Na Nemškem vera ipeša. 66% članov v Reichstagu ne pripada nobeni konfesiji. V 10 letih je nad 2 milijona Nemcev opustilo p<rotestan'fcizem». Luidwig piše, da je anketa glede verstva pri več ko 4000 šolarjih prinesla pretresljive odgovore. Nefci deoko n. pr. je izjavil: »Od detiinsfva že sem nesrečen. Očeta eo ml ubili v voljni, mati mi je umrla. Kako bi mogel verjeti v Boga!« Zmeda vtada med mladino, ki de ne samo izgubila Ideale svojih očetov, temveč ki jo je vojna potisnila v bedo ln vzbudila v njej fiurvstvo krirvičinoisti, vipiijoče po maščevanju... Poleg zmede med naraščajem je skupna zmeda med množicami še hujša v državi, kjer je od 62 milijonov ljudi samo 5 milijonov neodivisnih, vrščiih svobodne poklice. Zategadelj na Nemškem ne poznajo »Uuibkega individu aJizma«, ki bi kakor na Francoskem blažil vladni fanatizem in tesnobo javnega StvJenJa. Samo 6% prebivalstva je samostojnih to si utegne pri-

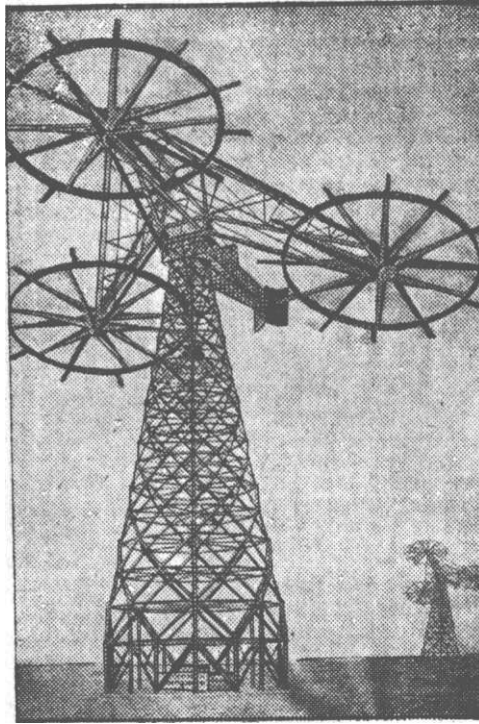
dobiti čudovito SMOzofijjo naše framoake dežele. Vihra razsaja nad Goethejevim vrtom.

Zakaj imajo mrzle jedi drugačen okus nego tople

Amsterdamski fiziolog Gondriaan je o tem vprašanju objavil svoja najnovejša raziskovanja, ki so se bavila predvsem s preprostimi občutki okusa: sladko, kislo, slano, grenko. Za določen vtis je uporabljal raztopine iste koncentracije in je potem raziskoval njih okus v različnih temperaturah. Okus kislega (0.02 — 0.04 odstotna raztopina solne kisline) se pri nizki temperaturi skoraj ne občuti, pri naraščanju temperature pa je ta okus med 10 stop. in 40 stop. Celzija čedalje določnejši. Isto velja za sladko (10 odst. raztopino trsnega sladkorja). Grenki okus (0.001—0.002 odst. raztopina kinina) z naraščanjem temperature v splošnem nazaduje. Slani okus (0.4—0.6 odst. raztopina kuhinjske soli) je pri nižjih temperaturah najizrazitejši in se nekoliko ublaži med 18. in 40. stop. Celzija,

Velikanske elektrarne na veter

V vetru tiči velikanska energija, ki pa, žal uhaja neizrabljena mimo nas in jo izkorišča zgolj narava v vremenskih prevratih. Samo tu pa tam žene veter pritlikave mline ali pa goni vodne črpalke za namakanje. V večjem slogu ga doslej ni uspelo zaslužniti in vpreči h koristnemu delu.

Vzrok tega je v prvi vrsti neenakomernost zračni tokov. Veter potegne, pa spet odneha, včasih je močan, včasih pa tako lahek, da vzgiblje komaj bilje na polju. Med orkanom in pohlevno sapico se njegova energija menjava v tako veliki meri, da ga je težko uporabiti tamkaj, kjer mora biti sila zdržema na razpolago. Popolnoma drugače pa je v višjih zračnih plasteh. Tamkaj zračnih tokov ne ovira vegavost tal in vetrovi pihajo enakomerno, zdržema in z večjo silo kakor blizu nad zemljo. Zaradi tega pa bodo motorji na veter ekonomično obratovali vedno le visoko od tal.

Na tem preudarku je napravil znameniti nemški konstrukter jeklenih stolpov H. Honnef fantastičen načrt, kako bi zgolj z vetrno silo oskrboval vso Nemčijo z električno energijo. Na planjavah bi zgradil 60 mogočnih, po 270 metrov visokih jeklenih stolpov, sličnih, kakor, služijo za obešanje anten radio postaj. Vsak stolp bi nosil sistem treh vetrnih turbin, ki bi bile hkrati izoblikovane kot električni generatorji, tako da bi se z vrha stolpa odjemala

energija že v obfidi električnega toka po kabljih. Te vetrnoelektrične centrale bi bile seveda geografsko tako razpostavljene, da bi jih imel vsaj del vedno ugoden, veter.

Himi

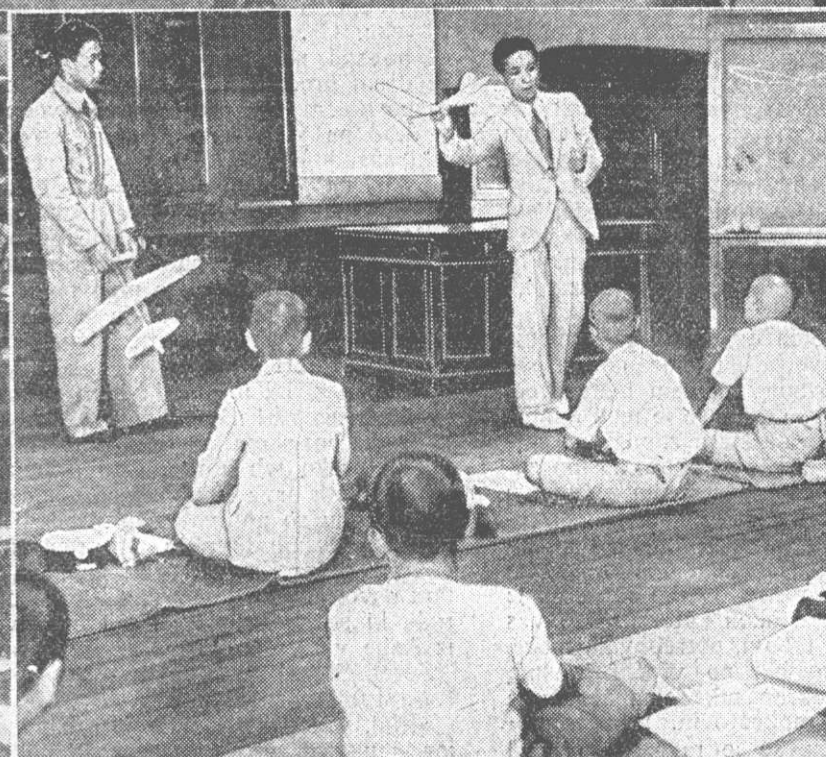
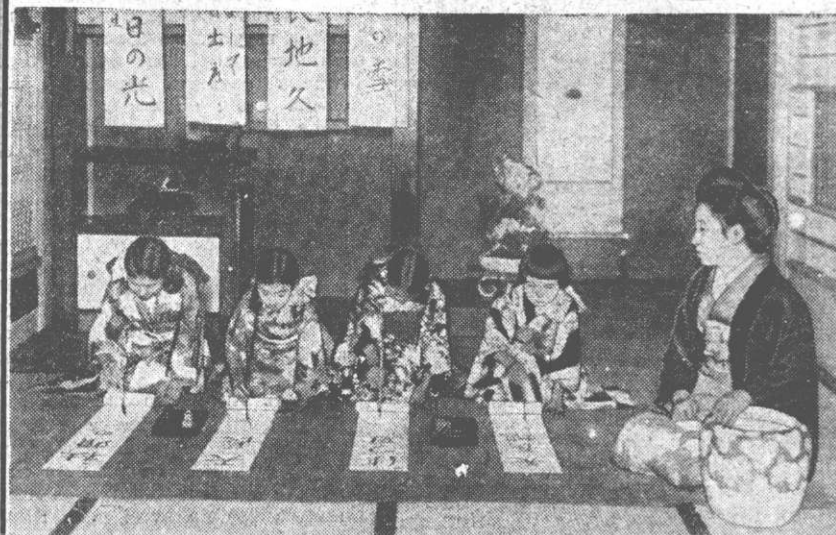
Marcel Bniwn rame podajati davnto agodovilmo s toilklo epretmosrhjo, da nas zanima kot naolbolj pereča sodObmost. To je raavùxlino 4z mrjgorve lkmjtjige La Vie d* Attila, kjer ee glavni omajk jame zavedati usode svojega plemema; (politična dm vojaška adruzitev mjegovilh tolp nas privlači kakor njegova ostaja/raja. La V4e d' Alariic prikazuje zaptletemi anačajj tega romamziranega barbara, omahujočega med čuv-»tivoan svoje Oblasti dm obóuidovamijem antične lepote dm jxroavete. Tra @re za poedmčevo pelhologido. Biva pa tudi psihologija narodov. Založmiiica N:RP je ustanovila dhirlo Le roman des penpilas. Prvi zvezek je pirispevai amenderai Brion. Njegovo Zdrnjemde Humov (Vie des Hume) se člita lkot romam. Otooli 3000 pr. Kr. je mongolsko pieime HdumigiNii redovito ivpad&lo na Knitajsko. Nijih poveljmitk Tanžu Mete im njegova konjenica eta spočetka zmagovala, pozneje pa je »leteči general« potolkel mapadmilka. Nestrpno ee óita njilh Bveaa z Nebeškim carstvom, njdih azijski ipiomrk, njih cepitev v dve plemeni. Prt tem narodu ee ne moreš načuditi mdegovii odlbodmoatL Ker so jih ustavili v Aziji, se zakade severni Humi v Evropo, kjer po metajo vise na svoji poti. Rimljani se jim postavijo v bran za Donavo kakor nekoč Kitajci za Velikim zidom. Potem nadaldu' je svoj pohod z AtiLo do Katalonskega polja, potiej do Mdmola. Potomci >šiibe božje« kmalu feumiro, vse delo se zruši. Toda Evropa še nd oipravilla s Humi: poglavje o Krivih Avarih spada med najslastmedša v Brionov! knndgi, ki na dramatičnem način oživlja Bajanov diplomatski bistré lin poraz »Prekletega«. Ko jih pogaal Karel Veliki, se Humi zde izbrisani iz zgodovine. Vendar računati moramo še s Hunugarii, s poslednjo metamorfozo, ki je pretvorila nomadske rodove v stalen, kmšcaaski narod. Ta burna in viharna usoda je ml-diilla biografu Humov res izredno priliko, da načrta pestro im pisano fresko, segajočo od bajnih vekov vse do vilade sv. Štefana, ogrskega kralja.

Reporterstvo

Louig Hamer je nedavno izdal čedno, živahno knjižico L'école des reporters (Parle, Fasquelle); tu razpravlja o poročevalcih, posebno pri tako zvanem informacijskem tisku. kjer tekmovalje med dnevnikii podžiga iznajdljivost. Zakulisna knjiga. prmerina za vsakogar. ki se zanima za sodobno življenje, eai razkriva male stanovske skrivnosti in to ganljivo metamorfozo od preprostega dogodka do novi.narekega poročila. L. Hamer štele tisk za četrto ali peto silo v državi.

J A P O . Š I A

Zgoraj levo: japonske deklice z učiteljico v tokijski zasebni Šoli. Desno: japonski cesar Hirohito na svojem ljubljenu »Hatsumidorju« pri paradi. Spodaj levo: pomladanska promenada na tokijski glavni cesti »Gjuza Street«. Desno: v tokijskih šolah poučujejo tudi letalsko tehniko

Dr. /v. Lah

Na romunski Marnl

// z »Knjige spominov«)

{Nadaljevanje}

Dan bitke

Odrejeno je bilo. naj se zakoplje-
mo na dolgi njivi v zatišju
griča in si odpočijem». Izko-

pali smo si torej vsak svojo
jamo v prhko zemljo, položili nahrbtni-
ke za vzglavje ta polegli na hladno
prst. Visoko na nebu je pripekalo son-
ce. Mislili smo, da pride kmalu za nami
kuhinja z meoazo in cesarskim pribolj-
škom. A kuhinje ni bilo od nikoder. Vo-
jaki so brskali po njivi in iskali hrane
po drevju v gozdu, ki je pokrival vznož-
je griča. Šele pozno popoldne je dospela
kuhinja, dobili smo svojo navadno hra-
no: kava, juha z mesom in zopet ka-
va, kos kruha in četrt zavitka tobaka.

Komaj da smo leže použili vsak svo-
jo porcijo, začelo se je nenadoma obla-
čiti in preden smo se dobro zavedli, se
je vlila ploha, ki je mahoma izpreme-
nila vso njivo v tekoče blato. Pogra-
bili smo nahrbtnike in iskali trdnejših
tal na travniku ob njivi, — ko se je
naenkrat med treskom ta gromom za-
čelo oglašati drugo grmenje in je prile-
telo preko griča par dobro merjenih
strelov. Nastala je obča zmešnjava.
Kaj je to? Napad? Šaržl so letali ka-
kor besni in zbirali svoje čete. Grom
topov je raste! z divjanjem nevihte.
Streli so padali v gozd in klestili drev-
je z divjim hmščem. Zdelo se je, kot
da je sodni dan. Prirodne sile so tek-
movale v boju z moderno tehniko. Vo-
jaki, ki so se v začetku nevihte zatekli
pod drevje, so bežali na piano.

Sredi plohe ta oglušujočega grmenja
je prišlo povelje, da moramo zasesti
grič. Gazili smo v polnem blatu sredi
dežja proti vrhu, kjer se je med dimom
in gromom kazala stara zapuščena cer-
kvica. Vsi blatni in premočeni smo za-
sedli grič, ki ga je k našemu začudenju
nasprotna artiljerija prenehala obstre-
ljevati. Tudi nevihta je kmalu pojenja-
la. Vseokrog je zadihalo v nekakem
blaženem osveženju. Čutilo se je, da je
ta suha zemlja, okoli katere so že ves
teden grmeli topovi, potrebovala moče.
Tudi mi smo bili po vročih prašnih
dneh kakor okrepcani. Žejna zemlja je
popila vase mokroto in, ko smo po-
legli po griču, se je razprostrela pred

nami lepa hribovita pokrajina, potaa
bujnega zelenja, ki je prikrivalo našim
očem vse, kar se je skrivnega priprav-
ljalo za prihodnji dan.

Ostali smo na griču nemoteni do ve-
čera. Cerkvica je kazala dvoje težkih
ran na zvoniku in je nemo gledala po
okolici, kjer so se gibale sovražne sile,
da jo ločijo od onih, ki jim je bila sveto
zavetišče. Poleg cerkvice je bilo zapu-
ščeno gospodarsko poslopje, čudno ob-
varovano od krogel, ki so pustile na
dvorišču globoke sledove. Grmenje to-
pov v gorskem grebenu na levi strani
je pričalo, da se tam bitka nadaljuje.
Mi smo imeli mirno noč. Polegli smo
po dvorišču, po skednju in lopah in
kljub nevarnosti kmalu pospali. Dobro-
merjen center na vrh griča, bi bil nas
mogel mahoma prestaviti v ono stran,
kjer ni ne bojev ne trpljenja.

S prvim svitom je bil ves oddelek
na nogah in smo odšli v dolino, kjer
smo čakali nadaljnjih ukazov. Okoli
enajstih je prišel major, ki je hotel pre-
izkusiti izvežbanost bataljona s tem, da
smo naskočili prazen greben, ki se je
dvigal pred nami. V največji vročini je
lezla četa za četo po rjavih' drčah pro-
ti vrhu. Grozen smrad, ki se je širil
od povsod, nam je pričal, da so bili tu
že drugi pred nami. Major z našo po-
časnostjo ni bil posebno zadovoljen;
pozabil pa je povprašati, kdaj so vo-
jaki nazadnje jedli. Rekel je, da se ču-
di, da Dunajčani nimajo pravega elana,
za kar so ga nekateri pravi Dunajčani
precej grdo pogledali. Ko smo dospeli
na vrh, so se pred nami razkrili rjavi
bregovi Sereta. Globoko med njimi se
je valila kalna reka in za njo so se raz-
prostirale nejasne valovite planjave.

Seret, Seret!

Kdaj bi si bil mislil, da bom stal na
tvojih bregovih! Daleč me je zanesla
ta čudna pot skozi svetovno vojno!

Tod preko teh pokrajin so prihajale
pred stoletji prve slovanske družine na
Balkan. Tu so potovali naši pradedi iz
svojih prvotnih bivališč na prostranih
pokrajinah za Karpati proti jugu da si
tam osvoje novo domovino. Kje so na-
rodi, ki so se vsiipali ob teh bregovih
iz Azije v Evropo;

Sereit. Seret!

Na tvojih bregovih sem.

»Pfui, wie das stinckt!« je prhal ma-
jor in ukazal sesitop nazaj proti dolini.

Počivali smo na dvorišču velike pri-
stave, ki so jo obdajali konjski Mevi.
Roji muh in mušic so se preletavali po
araku in posedali po gnoju, ki je polnil
vso okolico s svojim smradom. Našli
simo ob zidovju bezeg, ki smo ga ku-
hali v vojaških šaloh, da smo malo po-
toložili svoj glad. Z menoj je skupaj
kuhal in jedel to novo avstrijsko iz-
najdbo neki dunajski čevljarček, ki mi
je med tem pripovedoval, kako je stra-
dal preteklo leto, ko je bežal po porazu
pri Lucku na ruski fronti. Bila je to
dolga in zanimiva povest o dogodkih,
ki smo jih iz časopisnih poročil mogli
komaj slutiti. Bdi je bled in slabotnega
telesa.

»Prav za prav sem že vsega sit«, je
rekel na koncu, »Bog ve, kdo bo na-
zadnje zmagal.«

»Zakaj pa si tako bežal pred Rusi;
pa bi se bil dal ujeti.«

»To se lahko reče, če človek ne zna
jezika, nikoli ne ve, komu pride v roke.
Tako sem bil utrujen in lačen, da sem
padal, in vendar sem bežal. Zdaj ne bi
mogel več. Ti znaš rusko.«

»Znam.«

»To je druga stvar. Če bi zdaj prišli,
ne bi bežal.«

Usoda čudovito družiti ljudi. Kaj mi je
bilo do tega dunajskega čevljarčka! A
smilil se mi je. Imel je še nekaj slad-
korja in je osladkal moj prekuhani be-
zeg. Ni bilo slabo.

»Jaz imam še nekaj zalog, naučil sem
se lansko leto, kaj je treba za fronto,«
je rekel. Res je imel precej napolnjen
nahrbtnik.

»Če bomo zvečer spali na prostem,
lahko spiva skupaj v enem šatoru,« je
rekel.

»Zakaj pa ne, se bova še kaj pome-
nila.«

»To je tako lepo, če najde človek pri-
jatelja. Mi smo tu kar tako eden poleg
drugega.«

»Kakor so nas zvrstili.«

Ubogi čevljarček. Drugi dan sem ga
videl prvega med mrtvimi...

Zvečer je bil odhod.

Kam?

Srca vojakov so postajala čim dalje
bolj malodušna. Vsaka izpremema jih
je vznemirila. Oni, ki so že videli bit-
ko, so bili mnogo bolj nezaupni od onih,
ki so se šele prvič bližali velikemu do-
godku. Pot je vodila po veliki izvože-
ni cesti na levo in po serpentinah na-
vzgor. Bil je že mrak, ko smo dospeli
na greben.

Pek-pek-peknpelk-pels « »-es

Strojne puške so nas pozdravile.

»Nieder!«

Vrgli smo se na tla.

Sarži so se jezili nad neprevidnostjo,
da smo hodili s polnim korakom, na-
mestu da bi se plazili na vrh. Oble-
žali smo za živo mejo, kjer je bilo polno
človeškega blata. Vojaki so klela. Ne-
znosen smrad je polnil zrak. OdmikaM
smo se po tleh in iskali trave, da bi
se obrisali.

Strojne puške so prenehale. V temi
smo se plazili do bele zidanice, ki je
stala vrh vinograda, obdana od jarkov
in jam. Tu je bilo naše prenočišče. Pred
zidanico je bil velik kup še novih čev-
ljev. Kdor je imel slabe, jih je lahko
zamenjal. Noč je bila mesečna. Tudi jaz
sem si izbral nove čevlje.

V kleti pod zidanico je bila telefon-
ska postaja. Ležali smo na travi pred
zidanico in zobali grozdje. Bilo ga je
mnogo. Poljak Kabuza, rdečelasec, ki
je bi prišel od nekod iz šleskih revir-
jev, je prinesel prav sladkega sadja.
Pravil je, da je videl na drevesu ustre-
ljenega človeka. Ležal je med vejami,
kamor je morda šel po sadje, in ga je
zadela krogla...

»Zdaj **visi** tam s hrbtnom **navzgor**, **Z**
rokami navzdol,« je rekel.

Moja dva Poljačka sta se me zvesto
držala. Tudi onadva sta bila iz šleskih
rudnikov. Prišla sta na fronto kot deč-
ka, kopala sta jarke, in potem so ju
potrdili. Bila sta polna mržnje do Ru-
sov in Čehov. A nekoč, ko smo v Voli-
niji ponoči kopali jarke in sta ležala po-
leg mene, smo začeli razgovor. Bila sta
dobra fanta. Rada sta poslušala, za kaj
je ta vojna na svetu. Pozneje sta se
me držala kot otroka. Kadar smo poč-
vali, sta obiezla vse drevje, da sta mi
prinesla kak sad. In ta večer se nista
ganila od mene. Izbrali smo si neko
jamo, kjer bomo skupaj spali. Še dva
para čevljev sta mi prinesla, da smo
primerjali, kateri bi bili boljši

»Pravijo, da bo jutri bitka.« je rekel mlajši, ki mu je bilo komaj sedemnajst let. »Ampak to rečem, da na Ruse ne smemo streljal.«

»Jaz tudi ne,« je rekel drugi.

»Dovolj sva že prestala.«

»Prav imata, glejta, da se rešita, da sta služila Poljski.«

»Samo pazimo, da ostanemo skupaj.«

Med tem je prišel narednik.

»Slišite,« me je nagovoril, »vi imate dobre oči.«

»Da.«

»Ali vidite tam-le na ravnini neko slopje?«

»Vidim... «

»To je ostanek bivše železniške postaje.«

»A tako.«

Tam so ostale škarje za žico. Vzemite par mož in pojdite tja. Išcite, boste že našli. Samo pazite, če boste pričeli žveplenke, da vas sovražnik ne vidi.«

»Pa dajte nam električno lampo.«

»**Linam samo eno. Kar pojdite, boste že našli.**«

Vzel sem svoja dva Poljačka in odšli. Hodili smo skozi vmoš?rade in sačineno približal., razbitemu postajnemu poslopju. Tu je vodila torej železniška proga! Kakšno razdejanje! Sako stene še štrle navpik. Okoli razbitetatio pohišstvo, brzozavni aparati, cece... Začeli smo iskati škarje. Prišli smo žveplenke in iskali po tleh. Imamo omet in razbiti kosi lesa.

»To bo gotova zmaga, če nimamo nobenih škarij za žične pregraje,« je rekel mlajši Poljaček.

»Res ne vem, česa iščemo tu.«

»Morda so pa nas poslali prav za?« da bi nas zagledal sovražnik in zasul sem par strelcev,« je rekel stariši.

»Neverjetno: v noči pred napadom smo škarij med razvalinami.«

»Sicer pa je boljše, če jih ne najdemo.«

»Kaj pa, če bi onim posvetili, da bi videli, kje smo.«

»Obšla nas je vse tri velika skušnja.«

»Ko bi človek vedel, da jim s tem pomagamo. Prižigajmo žveplenke in vidimo naprej.«

»Pazi, da ne zadeneš ob kako gramo.«

naredniku, da nismo našli nikakih škarij.

»Tudi dobro. Saj sem vedel, da ste slepi vsi skupaj. Boste pa brez škarij napadali...«

Vojaki so stali v vrsti in dobivali zadnjo kavo. Da bi bili zjutraj bolj firabri, je imel dobiti vsak požirek ruma.

»Tega smete spiti še le zirutraj!« se je glasilo povelje in vojaki so vdano nastavljali svoje prazne napojke. kamor jim je narednik vlival po šilo ruma.

»Od tega bomo gotovo pijani in na? vdušeni,« so posmešno pripominjali vojaki.

»No, vi trije,« se je obrnil narednik zopet na nas, »ker ste že eno stvar tako dobro opravili, pojdite do polnoči na stražo. Kakih tri sto metrov od tod je jarek, tam ležite in glejte, če kaj opazite. Vsako važno stvar javite takoj nazaj.«

Vzeli smo puške in odšli.

Legli smo utrujeni v travo in gledali v megleno dolino pred seboj. Nič se ni ganilo. Na nasprotni strani se je videlo nejasno gricevje, tu in tam se je zasvetila raketa, nekeje v daljavi se je čulo bobneče grmenje.

»In tudi če bi šli naprej, ne bi javili nič,« je rekel mlajši Poljaček.

»Kaj moremo mi trije, javili bi drugi,« je pripomnil starejši.

»Res, mi ne moremo nič, k večjemu, da rešimo sami sebe.«

»Ko bi mogli preko... «

»Ne moremo. Čakajmo jutra!«

Ura je bila polnoč. Vrnili smo se in javili, da je vse mirno. Legli smo v travo poleg jame, ki smo si jo izbrali za prenočišče.

»V jami je vendar le varnejše,« je rekel starejši Poljaček, »vidva pojdita noter, jaz bom ležal tu.«

Stoletnica smrti prvega egiptologa

Na dan 4. marca pred sto leti je v Parizu zatisnil svoje oči za vedno učenjak, ki je s svojo veliko bistroumnostjo in vztrajnostjo odprl znanosti vrata v zgodovino in omiko starega Egipta. Preden je Jean François Champollion-Figeac odkril tajnosti čitanja egiptskih hieroglifov, ni mogla znanost dognati skoraj ničesar o visoki omiki, ki je cvetela v pradavnih časih ob bregovih Nila. Piramide, sfinga, razvaline velikih svetišč in kraljevski grobovi so nudili sicer obilo snovi za raziskovanje, številni napisi so zgovorno pripovedovali o slavni prošlosti, toda tega jezika ni razumel nihče, ker nihče ni znal prečitati njih besedila.

Po kratkih sto letih pa nam je svet starega Egipta znan skoraj do istih podrobnosti, kakor poznamo Rim in Atene, v marsikakem pogledu celo daleko bolje. Zagrinjalo teme in pozabe je snel z dežele in njene staroslavne zgodovine skromni francoski profesor Champollion. Prišel je v deželo, o kateri so nam že stari Grki in Rimljani pripovedovali, da je bila torišče pradavne kulture in sedež mogočne države.

Herodot., Diodor Sicilski, Plutarh in Klement Aleksandrijski so poročali svetu o tej državi, toda vsi ti učenjaki starega veka so poznali egiptsko omiko samo površno, kajti tudi sami niso znali citati tajinstvenih znamenj, ki so ž njimi Egipčani popisali stene in stavbe svojih svetišč, grobnic in drugih spomenikov. »Grammata hieroglyphica« so grški učenjaki imenovali to pisavo in ji s svetim pridevkom dali samo še značaj večje tajnosti.

General Bonaparte je na svojem pohodu proti vzhodu povedel v Egipt tudi krdelo učenjakov, ki naj bi preiskali in proučili starine ter obogatili svetovno znanost. Naleteli pa so na zid iz hieroglifov, preko katerega nikakor niso mogli prodreti v globino zgodovinske tajne. Slaboten žarek nade je posijal učenjakom 1799, ko je general Broussard našel v ustju Nila v okopih trdnjave Rosette trostransko bazaltno prizmo, katere stranice so bile popisane z vklesanim besedilom. Grško besedilo je bilo dobro čitljivo in so učenjaki kmalu razbrali, da gre za dekret kralja Ptolemeja. V. Epifana, izvirajoč iz 196. leta pred našim štetjem. Isto vsebino sta nedvomno imeli tudi oetali besedili, ali bili sta pisani v

Champollion

hieroglifih, ki jih učenjaki dotlej niso znali citati.

Najdba je bila velike važnosti in učenjaki so se takoj lotili primerjanja grškega in egiptskega besedila. Nad kamnom iz Rosette so si ubijali glavo Francoz Silvester de Sacy, Anglež Young in Šved Akerblad, ki malo da ni zblaznel od naporenega preišljevanja in neukrotljive želje, da reši uganko. Champollion se je dela lotil šele deset let pred smrtjo. Prešteval je grške črke in dognal, da je bilo egiptskih daleko več, iz česar je sklepal, da mora eni grški črki odgovarjati več hieroglifskih znakov. Raziskovalci napisa so že pred njim ugotovili, da skupina črk, okrašena z različnimi znamenji, mora pomeniti ime kakega kralja. Young je to mesto čital »Ptolemaios«, naslanjajoč se na grško besedilo. Champollion je dobil v roke še dva napisa, v katerih "se je ponavljala ista skupina znakov, ter je na enem prečital ime »Ptolmis«, na drugem pa »Kleopatra«. Tako je imel naslednjih deset črk: a, i, k, l, m, o, p, r, s in t. - To abecedno osno, vo je uporabil pri 79 napisih, ki so vsebovali imena zadnjih egiptskih vladarjev in je vselej dobil zelo verjeten rezultat. Konec decembra je Champollion že obvestil pariško akademijo, da se mu je posrečilo najti ključ za čitanje egiptskih tekstov.

Ko so mu predložili napise iz dob pred Ptolemejem, se njegovo znanje ni obneslo. Po napornem preiskovanju in neštevilnih kombinacijah pa je tudi s faraonskimi napisi prišel na čisto. Pri tem mu je pomagalo znanje koptskega jezika, ki ga je bil popolnoma vešč. Doslej so učenjaki mislili, da je jezik starih Egipčanov popolnoma izumrl in da Kopti niso neposredni potomci starih prebi-

valcev Egipta. Champollion **pa** je **na** temelju svoje odkrite abecede sestavil besedilo nekega napisa, ki se glasi v naši pisavi takole: »Si-n-i du-i kata-k oe-u Tsahi ses-i set kper ratek khet set-u sen.« Vsakdo je lahko podvomil v pravilnost rešitve, ako pa bi bila pravilna, kaj pomaga, ko staroegiptskega jezika nihče ne pozna! Francoskemu profesor-

Zgoraj: Beseda iz napisa na kamnu iz Rosette.

Spodaj: Ista beseda iz svetišča v Filah.

Oba napisa sečitata od desne na levo ali od zgoraj dol in pomenita: PTOLM.

ja pa se stvar ni zdela tako brezupna. Ako je besede čital glasno, so se mu zdele, kakor da mu doni na uho koptski jezik. Vzel je za oporišče koptščino in dobil je čisto razumen stavek, ki glasi v prevodu: »Dovoljujem ti, da pohodiš poglavarje dežele Tsahi; tebi pod noge jih vržem, nje in njihove kraje.« Slog

in način izražanja je bil čisto tak, kakršnega so se posluževali mogočniki starega veka.

Champollionov ključ in koptski jezik sta bila odslej pot do smisla vsakega napisa in hieroglifi odslej niso bili nikakršna tajnost. Brez tega odkritja bi učnjaki še danes brezupno strmeli v napise, v papiruse in odkritje grobnice faraona Tutankamena bi bila le mrtva muzejska pridobitev, z iznajdbo vztrajnega Francoza pa nam je odkrita prezanimiva zgodovinska doba iz zgodovine starega Egipta, kakor je razvozlanje stotine drugih napisov popolnoma razsvetlilo dolge vekove pred našim štetjem.

Champollion je v letih 1823 do 1829 prepotoval vso dolino Nila ter prodiral vedno g' >blje v skrivnosti sive davnine. Izdal je v tem času mnogo učenih del, med temi opis hieroglifskega sistema, slovnico slovar staroegiptskega jezika. Francoska vlada je osnovala zanj na pariški univerzi posebno stolico za egiptologijo, ki se je pa zaslužni mož ni dolgo veselil, kajti umrl je že leto dni po ustanovitvi stolice.

Njegovo življenjsko delo so kasneje dovršili učenjaki raznih narodov, vendar mu ni nihče mogel vzeti prvenstva na polju znanosti o starem Egiptu in Champollionovo ime bo vedno označevalo moža, ki je iznad tega važnega dela človeške zgodovine dvignil kopreno ti-sočletne pozabe.

Louis Golding

Amerika, dežela skrajnosti

newyorski Seeti avenij"! grmi nova niwjcstna železnica po bliščečih tračnicah. Milijonske luči razsvetljujejo broadwayske noči

— — J Po dolgi, utrudljivi vožnji «no epet doma v stanovanju v English Streetu, v mirnem predmestju, kjer lahko za trenutek počtjemo in premislimo, kaj nam je še ostalo po teh divjih, peklenskih pustolovščinah — kajti prvi obisk Amerike je peklerska pustolovščina. Kaj ostane v spominu? Kaosi

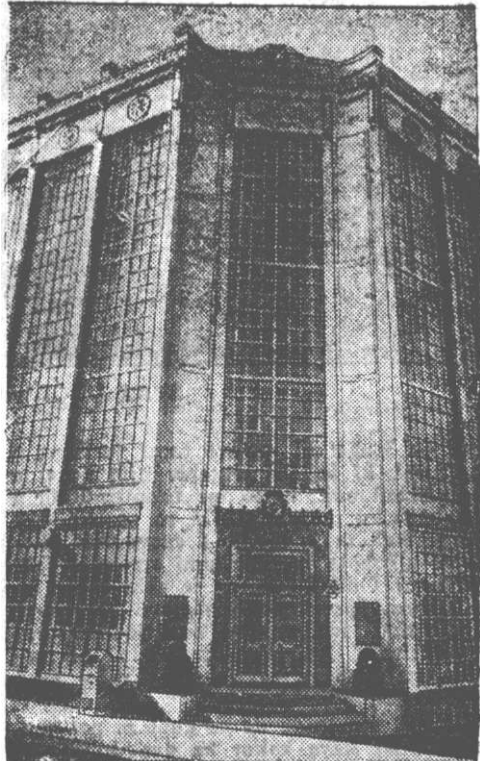
Sede ko se poležejo prvi vtfski, ki oalk grmečim eksplozijam zmedejo novinca m ga oplašiljo ter stopnjujejo njegovo doživetje do brezmejnosti, je dohro, da ee človek poda na pečine, kjer se dvigajo titani velemesta, s katerimi so zakoreninjeni prav kakor ljudje, ki se premikajo po senčnih rovih, ki jih imenujejo ulice.

Vse, kar se tu kopiči na nas, ima globlji pomen, za katerega še niso našli epigramatsko-kratke formule, kd pa prekaša vse paradokse naše dobe.

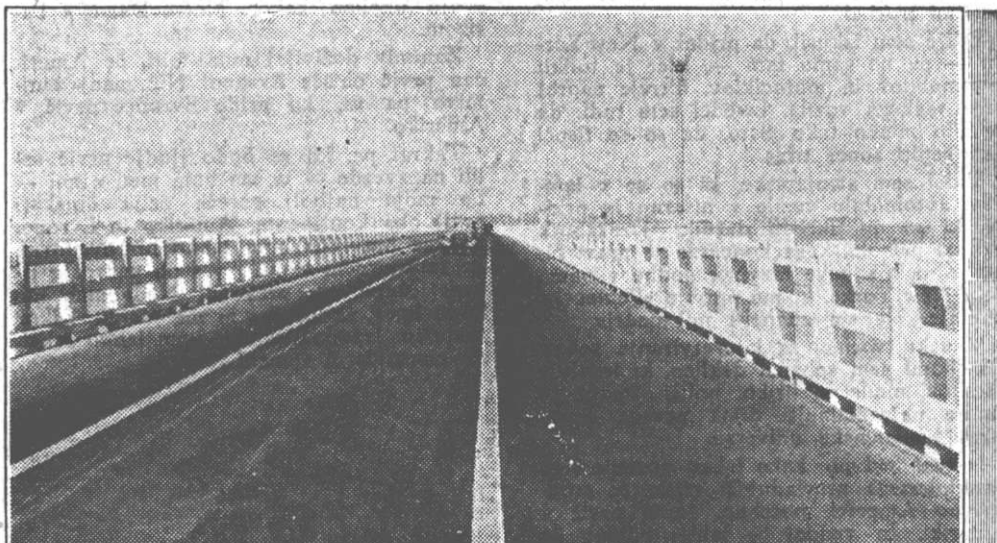
m

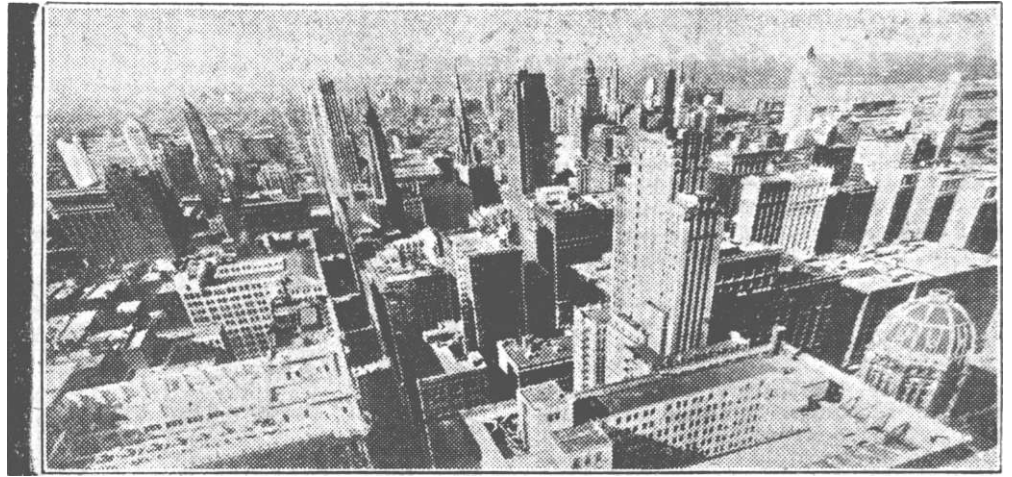
»Predvsem se čuvaj«, uni je svetov! ameriški prijatelj, ki je najpopolnejši IV-ropec, kar jih poznam, »da ne oropaš Amerike njenega globljega pomena in da ne sodiš tega neprestano delujočega «Ипатд, ki mu pravimo Amerika, po normah srednjega veka.c

Slike, ki so se kopičile • meni, so bSe obljudene e paradoksnimi, neizrekljivimi biijâ: e finančniki, ki ne znajo seštevati,

JEKLO IN STEKLO: Nova trgovska zgradba v Worcesteru

SVET JE OKROGEL: Zanimiva fotografija chičaških donebnič

pač pa kaditi in govore tucat jezikov; z boksarji, ki so jih preteple njih žene; s hotelskimi paži, ki so me tiranizirali in z bojaizljivimi milijonarji, ki so se bali, ker so žmikali moji čevlji; z razvpitimi tihotapci alkohola in poštenimi zmerniki (abstinenti). Odkril sem, da je neki čokat industrijec prevel Mallarmejeve pesmi v angleščino, medtem ko so visokokulturni intelektualni Američani prebledeli od notranjega razburjenja, če so vzeli v roko knjigo Feni.mora Cooperja.

Odkril sem tudi, da se kupi za pet centov boljša kava kakor za dva dolarja in medtem ko imam dokaze, da cela vrsta ameriških stražnikov klekla — da klekla! — prenašajo odlični glasbenik⁴ pesek v vrečah ali pa se bavijo z drugimi še temnejšimi poklici.

Dalje sem izkusil, da prideš v New Yorku — pa ne samo tam —, kjer je toliko avtomobilov in motociklov, hitreje naprej brez vsakega vozila. Izvedel sem tudi, da je bilo mleko tako čisto, da so se tisoči dali cepiti zoper tifus.

Videl sem strojepiske, ki so se v lastnem avtomobilu vozile v pisarno ku prince, ki so mi ukradli dežnik. Družabnik nekega petrolejskega koncema je pravi fakir Kapelnik neke razvpite godbe v onem delu New Yorka, ki mu pravijo »Peklenska kuhinja«, je sin znanega milijonarja.

V neki tvornici za konserviranje gob v OViahomi sem spoznal deklico, ki izdeluje vseskozi moderno liriko, boljšo, kakor jo zmore najgenialnejši dijak prvega semestra Magdalenske univerze.

Iz tega vidimo, kako lahko postane duh paradoksnega prevladujoči vtisk, če potuješ po Ameriki, posebno, če si prvič v Ameriki. In vendar je lahko odkriti še marsikaj neparadoksnega. Predvsem ne smeš imeti predsodkov, ko odkriješ, da so vsi voditelji javnega, socialnega in kultur-

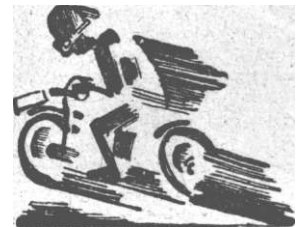
nega življenja trgovci. Šele za njimi pridejo umetniki, potem človekoljubi in na zadnje državniki. Spomni se le, da so zgradili najlepše cerkve v Flandriji in v zapadni Angliji trgovci iz 14. stoletja ...

Peferolejski mogotci poznejše dobe so ostavili druge nič manj znamenite spomenike. V Park Aveniji in na chičaških cestah so zgradili poslopja, ki spominjajo n? klasično lepoto Benetk in Firence, čeprav služijo piraktičnejšim, sodobnejšim smotrom...

Houston v Teksasu je država oowbovev. Tam sem dobil vtisik, da je to mesto čista popolnost in da mu ni potrebno nkako izboljšanje. Mesto stroge, izenačene, popolne lenote, ki se tako popolno krije s svojo okolico kakor Notre Dame s Parizom.

Zanimiv doživljaj mora biti, če Američan prvič obiše Evropo! Nič manj zanimivo pa ni, ko pride Evropec prvič v Ameriko.

Takrat pa, ko se bodo ljudje prvič selili na zvezde — in jaz bom med njimi — bo moja najbolj goreča želja obiskati prvič oba kontinenta, Ameriko in Evropo. Kakšne pravljice bom lahko pripovedoval, ko se povrnem v malo vas ob nabrežju tihega Marsovega prekopa! Nedvomno me bodo imeli za lažnika in me vtopili, kakor zaslužijo lažniki. Vendar bom lahko rekel, da nisem živel zaman!

Henrik Hertz, odkritelj električnih valov

Dne 22. t. m. je minilo 75 let, kar se je rodil slavni nemški fizik Heinrich Hertz, čigar življenje in delo je podarilo človeštvu tako znamenita odkritja, da bo njegovo ime na veke slovelo v zgodovini znanosti. Hertz se je rodil v Hamburgu kot sin odvetnika. Že v mladosti je kazal izrédne duševne sile, vendar pa se njegov intelekt ni razvijal enostransko, kakor pri večini drugih bodočih velikih mož, marveč je objemal poleg praktičnih reči tudi umetnost.

Njegova mladost je bila polna sonca in veselja. Z vso dušo je bil navezan na svôjo mater, ki ni bila le njegova tovarišice pri igri, ampak kasneje tudi zvesta pomočnica pri študiju in delu. V šoli je veljal za najbolj nadarjenega dečka, dasi se še ni nagibal izrazito na to ali ono stran v izberi bodočega poklica. Ker mu šola ni delala preglavic, mu je vedno ostajalo dovolj časa, da se je posvečal še drugim stvarjem. Zlasti se je rad ukvarjal z vsakovrstnim rokodelstvom. Nekaj časa je pomagal celo pri nekem strugarskem mojstru in ta mož je še pozneje, ko je bil Hertz že profesor, tožil, kakšna škoda je zanj, ker bi bil postal gotovo eden najboljših strugarjev. Po končani srednji šoli je nameraval postati Hertz stavbni inženjer in je študiral na tehnični visoki šoli v Draždanih. Po absolviranju vojašine pa je nadaljeval študije v Monakovem. Kmalu pa je izprevidel, da mu praktično delo inženjerstva ne ustreza in se je odločil za študij matematike in fizike, najprvo v Monakovem, potem pa v Berlinu, kjer je poslušal predavanje znamenitih profesorjev Helmholtza in Kirchhoffa. Takoj spočetka se je odlikoval z genialno napisanimi razpravami o električnih pojavih, za katere je dobil tudi prvo nagrado. Dobrih 22 let star je že promoviral za doktorja m še je pozneje udeleževal tri leta kot asistent v laboratoriju prof. Helmholtza. Iz te dobe datirajo njegova najuspešnejša raziskovanja o izpraznitvah električnega toka v razredčenih plinih. Njegova opazovanja so posredno dovedla do odkritja rontgenskih žarkov. Po asistentskem mestu v Berlinu je postal Hertz univerzitetni profesor v Kielu, kjer je deloval dve leti, potlej pa je bil imenovan za profesorja fizike na tehnični visoki šoli v Karlsruhe (1885). Tu je delal svoje znamenite poskuse o razširjanju električne sile, ki so ga dovedli do odkritja električnih valov.

Kako je Hertz prav za prav odkril elektromagnetične valove, ki so postali kasneje močna podlaga danes tako mogočne brezžične telegrafije in telefonije? že dolgo pred njim si je znanost prizadevala, kako bi dognala bistvo svetlobe. S tem problemom so se bavili vsi veliki fiziki, med njimi tudi slavni Maxwell, ki je prvi zavrgel naziranje, da je svetloba neki materialni pojav, gibanje materialnih svetlobnih del-

HENRIK HERTZ

cev in trdil, da je svetloba le nihanje elektromagnetičnega polja, tako zvanega svetlobnega etra, ki se v valovih različne dolžine razširja po prostoru. Svetloba se je na ta način otresla grobega materialnega bivanja, ki v mnogih primerih ni moglo pojasniti različnih svetlobnih pojavov in je postala zgolj električni pojav v etru, ki spolnjuje vsemirje. Maxwellovo naziranje se je izkazalo za pravilno v vseh svetlobnih pojavih, kar jih je dotlej poznala znanost, toda da je svetloba res valovanje elektromagnetičnega etra, tega še noben ni dokazal.

Maxwellovo teorijo je preskušal tudi Heinrich Hertz in res se mu je posrečilo dokazati pravilnost Maxwellove predpostavke. Dejal si je, da se mora pustiti vzbujevati valovanje v etru na sličen način, kakor se proizvajajo zračni valovi v zraku z naglo nihajočimi strunami, glasbenimi viličami in sličnimi zvočili. če se naglo mehanično nihanje prenaša na okolišni zrak kot zvočno valovanje, potlej se mora tudi naglo nihanje električnega toka v žicah prenašati na okolišni eter v obliki elektromagnetičnih valov. S posebnimi pripravami se je Hertz res posrečilo proizvajati prav naglo se menjajoče električne toke, ki nihajo po žicah več milijonkrat na sekundo semtertja, in z duhovito konstruiranimi aparati dokazati, da proizvajajo ti toki v okolici elektromagnetične valove, ki se s svetlob-

no brzino 300.000 km na sekundo širijo po prostoru. Maxwelllova teorija, da je svetloba samo valovanje elektromagnetičnega etra, je bila s tem v bistvu potrjena. Toda Hertz je še nadalje dokazal, da se elektromagnetski valovi, ki jih je proizvajal v laboratoriju, uklanjajo vsem zakonom optike, da se dajo z lečami zgoščevati v žarke, da se odbijajo in uklanjajo kakor svetlobni žarki, skratka, da se od svetlobnih žarkov razlikujejo samo po dolžini valov.

Kot fizik si Hertz seveda ni mogel misliti, kako dalekosežnega praktičnega pomena je bilo njegovo odkritje elektromagnetičnih valov. Na vprašanje nekega svojega tovariša, ali se morda ti valovi ne bi dali uporabiti za nekakšno telegrafijo brez žic, je Hertz odločno zanikal, češ da valovi ne sežejo dovolj daleč, ker pri prehodu skozi materialna telesa kmalu oslabe. Poznejše izkušnje zlasti pa popolnejše priprave za proizvodnjanje in registriranje električnih valov, so nam pa vendar prinesle brezžično telegrafijo in telefonijo, kakršne si takrat ne bi mogel zamisliti niti najpredrzejši fantast.

Iz Karlsruhe je je Heinrich Hertz 1889 preselil v Bonn, kjer je neumorno nadaljeval započeto znanstveno delo, dokler ga ni Bačela ugonabljal zavratna bolezen, ki ji je 1894 podlegel še ne star 37 let. Kratko

pred smrtjo je pisal svojim staršem telebesede, ki najbolj razodevajo njegov značaj: »če se ml res kaj pripeti, ne smete žalovati, marveč bodite rajši nekoliko ponosni in si mislite, da sem pač spadal med posebne izvoljence, ki žive sicer le kratak čas, a vendar zadosti. Take usode si nisem želel niti izbrat, ker pa me je že zadelo, moram biti zadovoljen, in če bi mi bilo dano na izbero, bi se morda sam odločil za to.«

Koliko ljudi je bosih?

Svetovna proizvodnja čevljev in slične usnjene obutve se ceni na 900 milijonov parov letno, od česar odpade ca. 360 milijonov parov na Ameriko, 120 milijonov na Nemčijo, 50 na Francijo, 100 na Angleško, 40 na češkoslovaško. Seveda so tod upoštevane le države, ki producirajo največ obutve. Prebitek odpade na vse ostale države. In če zdaj računamo, da živi na vsem svetu približno 1800 milijonov ljudi, odštejemo dojenčke, za vse ostale pa recimo, da ponosi vsak le en par čevljev na leto, potem dobimo, da mora najmanj tretjina človeštva hoditi bosa, ali pa nosi kako primitivno doma izdelano obutve.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Znamka za vojne vdove in sirote

To francosko znamko so izdali v spomin na eno največjih grozot svetovne vojne. Sto nasajenih bajonetov, v pesteh francoske če-

te, je čakalo na povelje za napad med obleganjem Verduna. Vsak trenutek je utegnil priti signal. Jarek, v katerem je čakalo vojaštvo, je bil ena sama velika močvirnata jama. In iz težkih oblakov na nebu je neprestano padal hladen dež na okrvavljeno zemljo. Manjkalo je le še trideset sekund., a povelje za napad ni bilo nikoli oddano.

Kačje sestre v Burmi

koraj povsod v Orientu je doma umetnost krotjenja, zagovarjanja in zaklinjanja kač. Največ teh krotilcev je pa v Indiji, Burmi in na Malajskem otočju. Vsi veliki plazilci, ki jim ljudska vera pripisuje hipnotično moč, veljajo tod za bolj ali manj nadnaravna bitja. Zaradi tega igrajo tudi v verstvih in v mistični simboliki dokaj važno vlogo. Češčenje samih kač je visoko razvito, razen tega pa se še marsikaka druga božanstva upodabljajo v njih obliki.

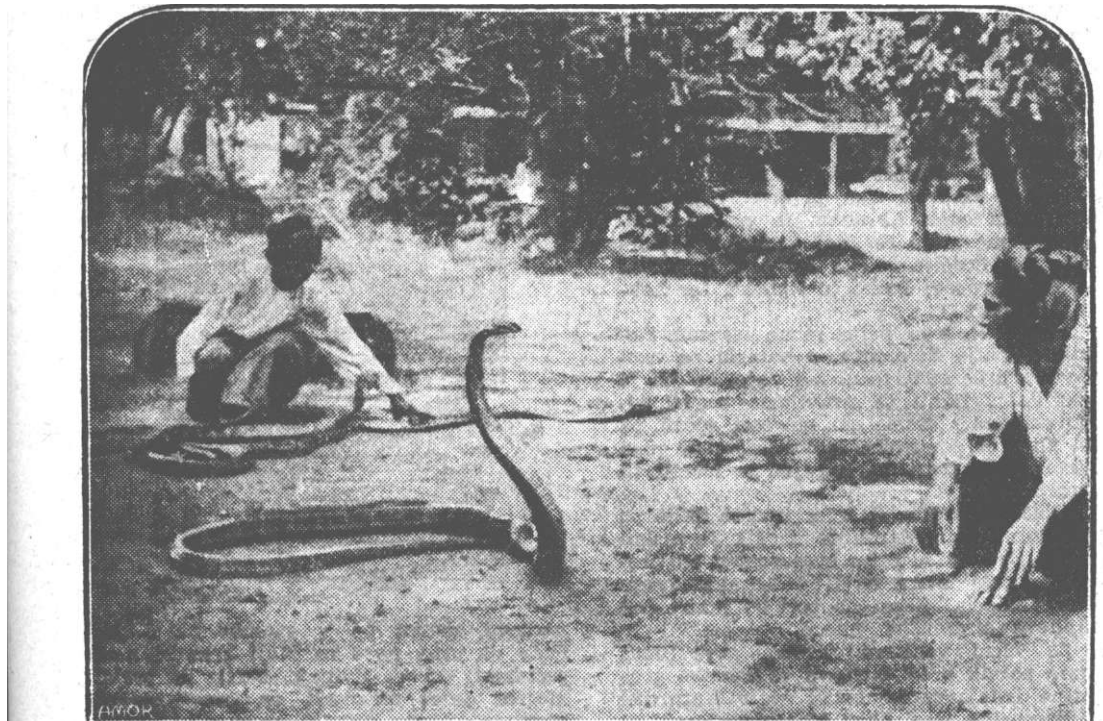
V Burmi so kače predmet neštetihih vraž. Cisto različen je n. pr. pomen, ali prileze kača v hišo od severa ali od juga, od vzhoda ali od zapada. Prihod od severa pomeni neizogibno katastrofo m domačini so tako trdno prepričani o tem, da tako zaznamovano hišo nemudoma zapuste, da se na ta način vsaj družina izogne prekletstvu, ki bi sicer prišlo nadnjo. Celo les zaklete hiše ni za drugo rabo kot za popravilo kakega samostana ali drugih svetih poslopij.

Pojav kače v hiši nikoli ne pomeni nič dobrega, toda vse se še utegne obrniti na bolje, če le prileze kača od kake druge strani, samo ne od severa. V tem primeru se lahko očisti dom samo s posebnimi verskimi obredi ki jih mora izvršiti čarovnik s Bvojnimi slikovitimi operacijami, za katere potrebuje nekaj rtža, kotličev, raznih

barv in petero vrst papirja. Riž se vrtnje v kotliček in ko zavre, ga čarovnik razdeli na več kupčkov, ki jih potlej pobarva z različnimi barvami, razen enega, ki ostane tak, kakor se je skuhal. Nato **izreže** iz papirja kače, ki jih enako pobarva kakor riž in potlej na paličice nasajene potakne poleg enakobarvaih kupčkov riža. Ko je vse lepo razpostaljeno, začne žebati neke nerazumljive zahteve, nazadnje pa pograbi kupčke riža in jih šiloma zažene skozi vrata. Če sreča nanese, da priteče baš ta čas mimo pes, ki riž požre, potem je zakietev uspela in družina se lahko brez skrbi povrne. No, domači so že toliko pametni, da o pravem času pripravijo kakega ščeneta, k' ga ta ali oni prijatelj na dano znamenje spusti izza vogala.

Izreden primer, da se sposobnost krotjenja in zagovarjanja kač tudi podeduje, je znan v pokrajini Šan, v visokem gorovju na meji med Burmo in Tibetom. Primer je tem zanimivejši, ker gre za troje sestra na gori Popa, ki so vse enako dobre zaklinjevalke. O njih se je do nedavna le sem pa tja čul kak skrivnosten glas, kar ni čuda, ko pa žive prav po samotarsko. Same trdijo, da vobče ne občujejo z **drugim** nego samo z duhovi, **ki jih imenujejo** »nate«.

Angležu Filipu Lauraineu pa ti xiatM

• Tri metre dolga kobra pleše aa ukaz Ma Hype

niso bili po godu in odpravil se je v gore, da od samih sestra poizve kaj natančnejšega. Izrabiti pa je moral vso spretnost svojega jezika, preden se mu je posrečilo pregovoriti nekaj domačinov za spremstvo pri tako nevarni odpravi.

Pot jih je vodila najprvo skozi neprodno džunglo na gorskem pobočju, potlej pa po skrivnostni dolini s potokom črnokaste vode in gosto sprepletenim rastlinstvom.

Ženske je našel v borni kočici na pobočju. Ker dobro obvlada domači jezik burmanščino, se je lahko po mili volji razgovarjal s krotilkami, ki so mu dale dragocena pojasnila, vrh tega tja je z ekspedicije prinesel tudi dokaj fotografij teh zagonetnih krajev.

Kače, s katerimi se ukvarjajo sestre, spadajo v vrsto hamadriad, najstrupenejših kober. Ma Hypa in njeni sestri pa ravnajo s temi nevarnimi kačami, kakor da bi bile belouške. Niti sence strahu ne izdajajo, marveč se vidi, kakor da imajo nad njimi neomejeno oblast.

Najzanimivejše pa je, da kače niso vedno ene in iste, marveč vsako leto druge.

III g M I N U T E «T I H g P O T O V A N J A»

Obisk v Sveti deželi

Večina romarjev, ki potujejo v Sveto deželo, si najrajši izbere smer preko starodavnega pristanišča Jafe. V tem mestu pokažejo potniku skromno hišico strojarja Simona, na koje strehi je imel Peter tisto čudovito vizijo, ki ga je navdihnila z izrekom o bratstvu vseh ljudi na zemlji. Nekako dvajset milj južno od tod leži meato Hebron, kjer je živel v pradavnih časih oćak Abraham in glavna zanimivost mesta je še zdaj grobnica znamenitega svetopisemskega ćloveka. V bližini so tudi grobovi Izaka in Rebeke, ter Lea in Sare.

Pot v Hebron pelje mimo slavnih ribnikov kralja Salomona, o katerih pa zgodovinarji še zdaj toćno ne vedo, će jih je res dal zgraditi ta pravljiećno bogati judovski kralj. Samo po sta-osti sodeć pa bi jih brez pomisleka lahko prištevali med tiste velike zgradbe, ki jih je izvršil ta kralj.

f Obiećajno vodijo Beduini turiste dalje po rodovitni dolini šaron do znožja Judejskih gora. Beduimi so oisito svojevrsten pustinski rod, ki izvira baje od Abrahamovega sina Izmaela. Skozi ob poti so raztresene njihove siromašne vasice.

Ze blizu velikega masiva gore Sinaj uzre potnik sredi pušćave velikansko granitno trdnjavo: samostan svete Katarine.

Samostan stoji blizu Mojzesove gore ali Džebel Musa, kakor se ji pravi s krajevnim imenom. Z njim v zivezi je tudi prizo-

Vsako leto napravijo sestre izlet v džunglo, da si nalove novih »gojenk«, stare pa izpuste na svobodo. Glavno je pri tem, da se izvrši ta premena v strogo doloćenem ćasu.

Krotiteljice kać na gori Popa so podedovale vse skrivnosti zaklinjanja, ki je v rodbini dedno že skozi već rodov, po svoji materi, zakaj potrebne tajne se podedujejo samo na hćere, ne pa tudi na sinove.

Pripetilo se je nekoć, da je neka ženska tega rodu zakasnila premenjevalni ćas na ljubo svoji najlepši strupenjaći, ki jo je hotela še nekaj ćasa obdržati pri sebi. Toda glej, dan kasneje je umrla od pika svoje ljubljeni, ki jo je slepo ubogala vse leto. Tt.ój nenavadnega pojava Ma Hypa seveda ni mogla pojasniti, ali pa ga morda v svoji rezerviranosti tudi ni hotela.

Domaćini plemena šan, ki ne prebivajo daleć od tod, verujejo, da so kaće vteleseni nadzemski zmaji, ki se imenujejo »nati« in ki si po potrebi lahko nadenejo tudi ćloveško podobo. (Glej zanimivo razpravo dr. VI. Travnerja »Vampirji in vampirski procesi«, ki izhaja v našem obzorniku).

rišće Razodetja v gorećem grmu. Nekoć je živeo tu približno 5000 kristjanov in već sto starokatoliških duhovnikov, zdaj pa prebiva v samostanu le še 30 svećenikov in nekaj Beduinov.

Pot na goro pelje mimo dveh majhnih kapelic. Ena je bila sezidana na ćasit Mariji, v zalivalo za rešitev pred mrćesjo

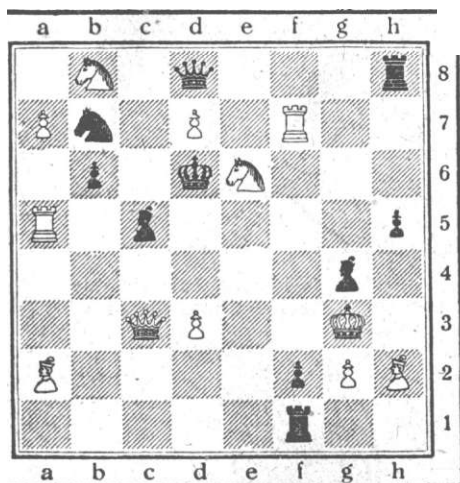
naddego, druga pa v spomin na Elijo. Prav na vrhu gore pa stoji križ, in med pećinami, ki se dvigajo okoli, je prejel Mojzes deset zapovedi, na drugi strani gore pa kaćejo vodniki znamenita skalo, iz katere je na Mojzesov udarec pritekla voda.

K S L A u M M ČLOVEK IN DOM

Problem 6

S. Pituk

2. nagrada Ilustracijske založbe Fodor

— Mat v 2 potezah

Rešitev problema 5

Nepričakovano se umakne tu v 1. potezi konj, ki grozi v igri (1... D: d3+ 2. Sd3 X; 1. D: g6+ 2. S: g6+) Z matom, s svoje mogočne pozicije na e2.

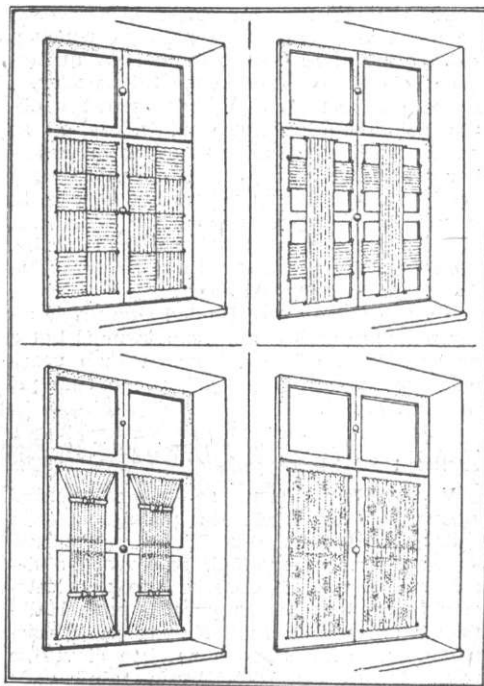
- a) 1. Sg1—e2 Dd6—g6+
2. T: g6X
- b) 1... D: e7+
2. Tg7X
- c) 1. _____ Kd5
2. Db5X

Nikotin v materinem mleku

Dr. W. Emanuelu 7. otroške klinike v Dusseldorfu se je posrečilo dokazati, da pride pri doječih ženskah, če pokade večje število cigaret, nikotin v mleko. Na grobo je ocenil, da vsebuje žensko mleko po 7 do 15 cigaretah približno tri stotine miligramov nikotina na liter mleka, če vzamemo, da popije dojenček na dan toliko mleka, potem sprejme vase tudi omenjeno množino nikotina, ki je glede na povprečno težo otrok ravno še pod mejo zastrupljenja. Največ nikotina pride v mleko štiri ali pet ur po kajenju. Dr. Manuel pravi, da bi moralè biti ženske zaradi tega dognanja pač zelo previdne. Pet ali šest cigaret na dan ni nevarno za otroka, pri večjem konsumu tobaka pa utegne dojenčkov organizem trpeti na zastrupljenju z nikotinom.

Zastori za okna

Okno brez zastora nam prija le tedaj, če nam nudi to okno tako lep razgled, da ga ne bi hoteli z zastorom zakriti. Lepa, široka okna novih stavb lahko pogrešajo vsak okrasek, med tem ko moramo manj lepa

okna v starih stavbah vsekako olepšati. Zastorčki, ki zakrijejo steklo v oknih, so za taka okna primeren okrasek. Stanovalci pritličja, ki se hočejo zavarovati proti radovednežem, pa zastorov sploh ne morejo pogrešati.

Paziti moramo, da se ujemajo zastori na oknih z barvo in s slogom sobe. Tudi vrsta blaga je važna. Zelo hvaležni so voili, tuli, enobarvni ali pa vzorčasti. Bela barva ni neobhodno potrebna. Prav čedni so zastorčki iz svetlo rumene ali pa rezedasto zelene umetne svile. Pikčasti mul je posebno lep, če se pike zelo odražajo od osnovne barve.

Za pritrnitev blaga prinašamo štiri vzorce, ki jih lahko še na več načinov izpremenimo: prepletено, križano, povezano in napeto. Odločite sami, kateri način vam je najbolj všeč!

AKO SE NE VES

V brzini je človek slep

Če vozi dirkač z brzino 300 kilometrov na uro, potem se svetlobni vtiski, ki jih doje-ma, tako naglo menjavajo, da se ne morejo več vtisniti kot jasne slike v možgane, mar-več se strnejo v zmedeno celoto, kakor da bi bile oči pokvarjene. Cesta in objekti kraj nje se zlijejo v meglene obrise, ki jim vozač ne more več razlikovati pravega pomena. Pri tej brzini se brez pripomočkov ni mo-goče orientirati. V odpomoč tej nerodnosti so zdaj konstruirali poseben aparat v ob-liku nekakšnih zaščitnih naočnikov, ki se nataknejo pred oči in ki na sličen način ka-kor pri filmskih projektorjih razkosajo niz svetlobnih vtiskov na posamezne odseke, ki si v primernih presledkih slede drug dru-gemu. Skozi ta aparat doje-ma oko le petino vseh svetlobnih vtiskov, ki si pa še vedno dovolj naglo slede, da se strnejo v očesu v eno samo jasno sliko. Pogled skozenj je si-cer nekoliko zastrt, a vseeno jasnejši kot z neoboroženim očesom, tako da nudi voza-ču dovolj zanesljiv pregled proge tudi pri največji brzini.

Zemlja se suši

V novejšem času so z natančnimi opazovanji ugotovili, da postaja zemlja čedalje bolj suha. Vzroki so v različnih deželah povsem različni, za evropske de-že-le pa bo najbolj obveljal vzrok, o kate-rem je pred nedavnim poročal prof. Halb-fass z univerze v Jeni. Ne gre za klimats-ke spremembe, temveč za delo človeških rok. Nепrestana izkoriščanja talnih voda za velemesta, regulacije rek, osuševanje močvirnih ozemelj itd., vse to povzroč-a izsušitev tal. Ta izsušitev je sicer razme-roma majhna in vsaj v kulturnih deželah ni zaradi nje za sedaj pričakovati no-bene škode.

Specialist za sončne mrke

V opazovanju in raziskovanju sončnih mrkov je profesor Mitchel iz Charlobtes-villa v Zedinjenih državah brez tekmeca. Specializiranje na tako redkem področju kakor so popolni sončni mrki, pa je tudi potrebno, zakaj vsakdanja praksa navad-nega astronoma je mnogo premalo, če gre za to, da se čim boljše izkoristijo vse okoli-ščine te redke nebesne prikazni, ki bi utegnile biti kakorkoli koristne za zna-nost. In ker so odprave za opazovanje po-polnih sončnih mrkov vrhu tega zelo dra-ge, je treba skrbeti, da prinesejo vsaj ko-likor moči bogate rezultate. Na razpolago pa je le nekaj razburljivih minut, kd jih lahko prav izkoristi le človek s temelji-to prakso. Mitchel je doslej opazoval osem popolnih mrkov, kar ga je veljalo 145.000 kilometrov potovanja po vseh delih sveta.

KARIKATURA

Angleški finančni minister
Neville Chamberlain

Sato, japonski delegat v ženevi

V ženevi:

»Spustite me noter, Kitajska bo izkrva-vela!«

»Tu je Društvo narodov, Rdeči križ j«
tam, doli na cesti!«

Povej vsakomur vse, kar znaš in kje si že bil. Bil si vsaj na Mont Blancu, pa tudi na Mont Everest boš še splezal. Sanke in smuči so ti že tako položili v zibelko!

Cigaro ali cigareto' tišči vedno med zobmi; to je značilno za pravega športnika.

Obleko za sport izbiraj z okusom. Po možnosti obuj rumene čevlje in obleči rdeče nogavice, zelene hlače, rumeno jopico in modro čepico. Ne oblači se kričeče — najboljše so modrordeče rokavice!

Bodi dovtipen! Smej se kakor bedak, če vidiš, da se je smučar ali sankar prevrnil v sneg. Kjerkoli moreš, svetuj zabavno, toda resno, da ne sme med zimske športnike oni, ki je mehkužen. Vsekakor vztrajaj v načelu, da je treba resno obžalovati in uspešno pomagati, če se ti zgodi kaj zlega.

Ko se vračaš s skakalnice, vzemi svoje mokre smuči v oddelek, kjer se vozijo še drugi potniki, da so lahko vsaj nekoliko deležni radosti zimskega športa. Pritožbe zavračaj hladno, po možnosti nevljudno, pri čemer pa lahko energično protestiraš, če

prinesejo sopotniki s seboj mokre dežnike ali palice.

Ce naletiš na smučarja-začetnika, ga osrčuj! Govori n. pr. hladno in mirno o sedmih turistih, ki so se nedavno brez vodnika ubili na isti turi, ki jo hočeš napraviti brez vodnika. Pripoveduj o stricu, ki je na lepem zmrznil. Pravega turista take zgodbe ne bodo prestrašile; sicer pa se mora nanje priučiti!

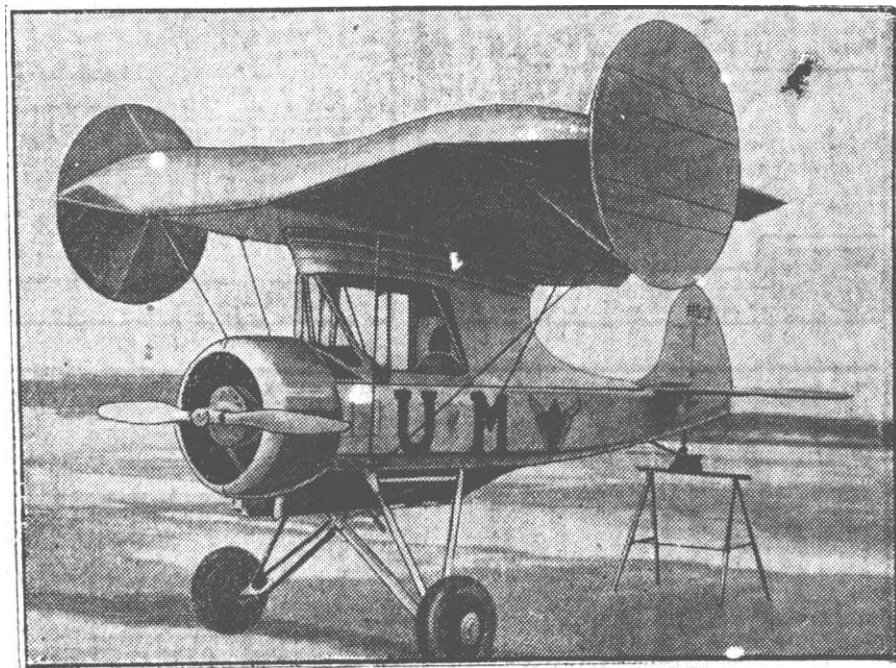
Dame, ki goje sport, je treba zasmehovati, kjerkoli jih moreš, ker sport je revir za moškega. Če so mlade in ljubke, jih občuduj in jim čimprej ponudi svoje spremstvo.

Naravo moraš ljubiti in občudovati! Paži, da tovariši iz hotela ne bodo zamudili sončnega vzhoda; skrbi, da bo mir, ker sicer ne boš mogel spati!

Skrbi dalje, da bo oprema tvojih tovarišev popolna; to je zaradi tega, da ne M zmanjkalo stvari, ki si jo sam pozaba.

Dobro je, če imaš s seboj steklenico konjaka za primer, če bi se kdo onesvestil in bi bilo zlo še tebi.

Pomagaj bližnjemu, ki goji sport pozimi. Na moške se pri tem ni treba ozirati.

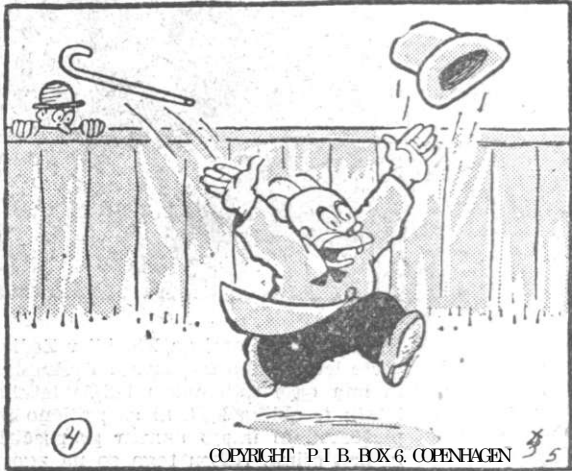
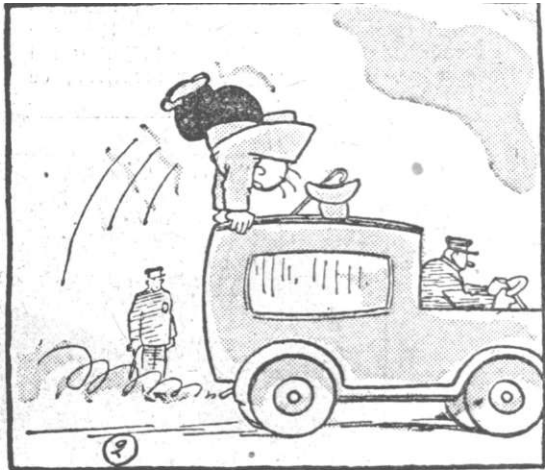
NOV TIP LETALA

Na univerzi Miami na Floridi v Zedinjenih državah so z uspehom preskusili nove vrste letalo tako imenovani »vakuplan«, ki se precej razlikuje od običajnih **tipov**

»Znanost je že tako napredovala, da moremo brezžično poslati slike iz Evrope v Ameriko!«

»Tudi okvirje?«

Ce boste streljali, vas dam aretirati!«

Adamson je gledal v kinu Douglasa

— živeti kot mrtvec? Inkognito? Uživati v opazovanju? —> — Ali ni to nizkotno? In čemu? To bi mogel storiti le človek nečistih namenov. Mož, M hi se čutil prevaranega—

Njegov glas se je dvigal, in slednjič naglo padel v molk. Okretni! je glavo, kakor da hoče prikriti brazde, ki so se mu širile in ožile na bledem čelu.

Profesorja so te besede zmedle. Tudi on se je obrnil stran. Zdelo se mu je, da bi mu mogel prijatelj čitati z obraza njegovo zmedenost.

— Robert! se je zdajci okrenil k njemu Romih. Zakaj si mi obremenil vest s to mislijo?——Dotaknil se je njegove roke in nadaljeval: Ali ti smem zaupati nekaj? Reci, da me ne boš obsojal!

— Silno si nezaupljiv. Ne obsojam pa nikogar. Niti krivičnikov.

— Torej poslušaj me! Ali res misliš, da bi se moral ravnati po tvojem nasvetu?

— Ferdo, tega nisem rekel! Dejal sem le, da bi tako storil nemara jaz. Nikar, prijatelj! Menil sem, da me razumeš, saj si mi vendar očital, da se šalim.

— Ne huduj se! se je primaknil bliže k njemu. Jaz sam sem že mislil na to —• Profesor se je začudil:

— Zakaj naj bi ti torej jaz obremenjeval vest?

— Zakaj? Oprosti besedi. Morda ni pravilna. Hotel sem reči, da si me potrdil v mojem sklepu.

— No, torej vendarle nisi tako nepraktičen! se je nasmehnil profesor.

— Ali misliš, da bo prav tako?

— Če si tako sklenil, si moral nedvomno imeti razloge za to.

— Razloge praviš? je pomislil Romih.

— Na vsak način. Ali pa si se odločil samo zaradi šale recimo.

— Ne, ne, prijatelj! Nobenega slabega namena nisem imel, ko se mi je rodil ta sklep. Sicer pa—

— Še sam ne veš, ali boš izvedel svoj ^klep ali ne.

— Prav zares. Priznam.

— Stori, kar misliš, da je nabolje. V takih stvareh se mora odločiti vsak sam. Romih ni dal odgovora.

— Da, da, je izpraznil profesor čašo.

Romih se je naslonil s komolcema na mizo ter se zamislil.

Profesorjev glas mu je presekalo misli.

— Kako praviš?

•— Nič, se je ozrl profesor za vrata.

— Ali te zadržujem morda?

— Nikakor. Samo žal mi je, da ti ne morem pomagati.

Romih je znova utihnil.

— Ne bodi vendar žalosten! Kaj ti spet roji po glavi?

— Na Albino mislim, je rekel tiho. Ko bi le vedel——Kdaj si jo videl? Kje si jo videl?

— Saj sem ti že povedal. Danes. Očividno je šla po opravkih.

— Sama?

— Sama.

— Je bila žalostna?

— Ne vem. Rekel sem ti, da nisem že dolgo govoril z njo.

— Ali si jo videl kdaj v družbi?

— Ferdo, oprosti, v takšne zadeve se nočem vtikati! Kaj naj bi bilo hudega, če je bila kdaj v družbi? Časi so drugačni. In končno——ona je vendar pre-pričana, da je vdova.

— Kaj? Kaj? Govori, prosim te!

— O čem naj govorim? O časih, ki živimo v njih?

— Kaj misliš o moji ženi?

— Vznemirjen si, prijatelj! Upam, da mi ne boš zameril, če ti povem še enkrat, da se nočem vtikati v te stvari.

— Ti jo zagovarjaš?

— Ferdo? Ne razumem te!

— Ker nočeš!

Romihu so se iskriale oči.

— Samo to si zamolčal, da je mlada! Zdaj razumem vse.

— Oprosti, govoril sem splošno.

Profesorjev obraz je bil nemiren.

— Jaz sem vendar govoril o njej!

— Zadosti, Ferdo!

— Tako torej? se je posmehnil Romih. Zdaj ko bi mi lahko pomagal in me rešil more, zdaj——Dobro, dobro! Nisem pričakoval — —

— Česa nisi pričakoval? je vprašal skoraj jezno profesor.

— Da boš zagovarjal mojo ženo!

— Še enkrat: oprosti, toda o tem ne govorim več!

— Hvala, hvala!

— Vem, da me sodiš krivo in da sem izgubil v tvojih očeh na zaupanju, toda to me ne moti. Ne zavedam se nobene krivde v tem oziru.

— Prazno modrovanje! Kaj krivda? Kdo govori o krivdi?

— Jaz, je dejal ostro profesor.

— Kaj ima to opraviti s stvarjo, ki sem jo želel zvedeti od tebe?

— Vendar nisi mislil, da bom indiskreten?

— A, tako? Hvala! Spet vem nekaj več!

— Kaj veš? Ničesar ne veš!

— Vse!

- Pustiva to! Aetatem habes——
- O, vem, vem, da sem star in da je ona mlada!
- Zadnjo besedo, Ferdo! se je vzravnal profesor. Hotel sem reči, da si dovolj star in dovolj pameten. Zdaj pa niti besedice več o tej stvari!
- Samo še nekaj. Smem? i
- Profesor je molčal. Njegov pogled je izdajal jezo in osuplost.
- Samo to mi še povej, samo to, potem pa grem in te ne bom več zadrževal. Kaj je rekla, ko je zvedela za mojo smrt?
- Molčala je.
- Kakor ti sedaj? se je porogal Romih.
- Rekel sem ti že, da ji delaš krivico. To je moja zadnja beseda, je mirno toda z odločnim glasom izgovoril profesor.
- In moja tudi! Hvala, Robert! je vstal Romih in hotel plačati.
- Moj gost si, ga je zavrnil profesor. Ali ne boš prenočil tu?
- Zdaj grem na zrak. Hvala. Na svidenje! mu je naglo segel v roko in hitro odšel.

NA PRAGU NOVE SREČE

Romih ni imel več miru. Begal je po ulicah in gazil po blatu. V glavi mu je gorelo in ves je bil nesrečen. Prijateljeve besede so spremljale sleherno njegovo misel. Zdaj pa zdaj se je umiril in tedaj je pomislil: Ali nisem morda pretiraval njegovih besed? Ali ga nisem celo žalil? Gotovo bi mi povedal, če bi bil vedel kaj slabega. Preveč sem zahteval od njega; Ne, ne! Ni mi zameril. Težko mu je bilo govoriti o stvareh, ki bi me žalostile. Računal je z mojo nesrečo. Sicer pa — ali ni povedal zadosti? Ne, ne! Ni govoril splošno o ženskah! Njo je mislil. Njo, njo!

Ne da bi vedel, kam gre in kje hodi, je mahnil na Deviški trg. Iznenada je obstal. Naproti mu je prišla črno oblečena dama. V kožuhovini. S črno kopreno na obrazu. Dama je opazila, kako jo motri. Pogledala je ostro vanj in hitela dalje.

Ne, to ni ona, si je pritrdil in stopil na most. Ona bi se takoj ustavila, zanjo vendar ne more biti spremenjen, pa naj bi ga bilo življenje še tako preobrazilo na zunaj. Sam bi jo spoznal v prvem trenutku, jo objel na javnem trgu in v tem hipu bi se razpršili vsi dvomi v nič. Saj ne more biti res! Nasprotno. Koliko je morala pretrpeti zanj in zaradi njega! Moški smo vse preveč sebični. Takoj mislimo najhujše in najslabše. In mi sami? Ali se ni moral boriti s skrajnimi silami in se premagovati? Padel bi bil, kakor so padli njegovi tovariši, da ni bil spomin nanjo tako svet in nedotaknjen.

Že je bil zavil mimo Mestne hiše, ko se je zdajci za hip ustavil. Kaj iščem tod? Čemu izgubljam čas? Obrnil se je in šel v drugo smer.

Trdno odločen, da poišče sestro in se ji zaupa, čeprav si nista bila nikoli posebno dobra, je bil prepričan, da hodi pravo pot. Zato se je nemalo začudil, ko je videl, da stopa po Vrtni ulici. Tik pod ulično svetilko je opazil pred seboj črno žensiko postavo, ki je hitela proti vili, kjer je bil iskal prijatelja. Neko čudno čuvstvo ga je prevzelo. Podaljšal je korak, toda preden je prišel do vile, je dama izginila skozi vrt v hišo.

Kaj ko bi to bila ona? Albina? Postava je bila njena. In hoja prav takšna. Toda? Čemu potem vsa ta burka, ki jo je igral Jalen?

Stopil je v temo pred nasprotno vilo in čakal, da se posveti v oknih. Naj bo katerakoli, stopiti mora k oknu in ga zastreti. Tedaj jo ~~bo videl in potem~~

Misli so se mu izgubile v praznoto. Za trenutek se je ozrl, da vidi, kdo prihaja z nasprotne strani po ulici, ko se je iznenada zdrznil. Okna so se posvetila. Buljil je skoznje, toda obraza ni mogel razločiti. Luč je bila premedla. Videl je, da je dama odložila plašč, stopila najprvo k vogalnemu oknu in nato k srednjemu ter ju zastrla.

Občutek nečesa, kar se mora zgoditi proti njegovi volji, ga je prešinel. Podzavestno je čutil, da ga priganja neka tajna sila k odločnosti. Stopil je čez cesto in ne meneč se za mlakužo, ki je bil zagazil vanjo, se je zmuznil skozi vrt k durim. Bile so le priprte. Počasi in oprezno kot tat je stopil na hodnik in se plazil v temi dalje. Bilo je vse tiho. Ko se je bil pritipal do vrat, je prižgal vžigalico, da vidi, ali ni morda kje kakšen napis ali posetnica, ki bi povedala, kdo stanuje tukaj. V poltemi je opazil nekaj bledega na sosednih vratih. Z ogorkom vžigalice je posvetil na posetnico—————

ROBERT JALEN

profesor

LJUBLJANA

Pršiti so mu odreveneli in v glavi je čutil omotico. Stresel se je po vsem Žitvotu.

Nora misel ga je zamamila, da bi udaril po vratih in bežal naravnost v krčmo—

V tem hipu je začul lahke korake v bližnji sobi. In čeprav so mu bile noge kakor mrtvoudne, je napol volje in naglo izginil skozi duri